

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra obchodu a financí

Diplomová práce

**Vyhodnocení specifík důchodového a nemocenského pojištění
u zaměstnanců a osob samostatně výdělečně činných**

Jana Nováková

© 2017 ČZU v Praze

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE

Provozně ekonomická fakulta

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Bc. Jana Nováková

Podnikání a administrativa

Název práce

Vyhodnocení specifík důchodového a nemocenského pojištění u zaměstnanců a osob samostatně výdělečně činných

Název anglicky

Evaluation of Specifics of the Pension Insurance and the Sickness Insurance for Employees and Self-employed Persons

---

Cíle práce

Cílem diplomové práce je na základě analýzy sociálního pojištění vyhodnotit specifika důchodového a nemocenského pojištění u zaměstnanců a osob samostatně výdělečně činných z hlediska odvodů pojistného a výplaty dávek a navrhnout možná opatření pro optimální nastavení podmínek u daných skupin pojištěnců.

Metodika

Teoretický fundament diplomové práce bude vytvořen na základě kompilace poznatků z odborné literatury, platných právních předpisů a dalších relevantních zdrojů z oblasti nemocenského a důchodového pojištění v České republice se zaměřením na zaměstnance a osoby samostatně výdělečně činné.

Prostřednictvím analýzy zjištěných dat bude provedena komparace podmínek pojištění z hlediska zaměstnance a osoby samostatně výdělečně činné se zaměřením na pojistné a nárok na dávky důchodového a nemocenského pojištění a jejich výši. Na základě syntézy získaných poznatků budou navržena doporučení pro optimální nastavení podmínek u daných skupin pojištěnců.

Doporučený rozsah práce

60 – 80 stran

Klíčová slova

důchodové pojištění, nemocenské pojištění, zaměstnanec, OSVČ, vyměřovací základ, pojistné, záloha, sociální zabezpečení

Doporučené zdroje informací

LOUŽEK, Marek. Důchodová reforma. Praha: Karolinum, 2014. ISBN 978-80-246-2612-3.

RUBEŠ, Lukáš. Doplnkové penzijní spoření a důchodové spoření: pro finanční poradce, zaměstnavatele a budoucí důchodce. Úvaly: Systemia, 2013. ISBN 978-80-260-3892-4.

RYTÍŘOVÁ, Lucie. Důchodový systém v České republice. 1. vydání. Olomouc: ANAG, 2013. ISBN 978-80-7263-821-5.

SCHMIED, Zdeněk a František VLASÁK. Náhrada mzdy a nemocenské zaměstnance: při dočasné pracovní neschopnosti nebo karanténě : 2016. 7. aktualizované vydání. Olomouc: ANAG, 2016. ISBN 978-80-7263-996-0.

ŽENÍŠKOVÁ, Marta a Jan PŘIB. Zákon o nemocenském pojištění: s komentářem a příklady od 1.1.2016. 9. aktualizované vydání. Olomouc: ANAG, 2016. ISBN 978-80-7263-993-9.

ŽENÍŠKOVÁ, Marta. Pojistné na sociální zabezpečení: zaměstnavatelů, zaměstnanců, OSVČ, dobrovolně důchodově pojištěných : s komentářem a příklady k 1.1.2016. 7. aktualizované vydání. Olomouc: ANAG, 2016. ISBN 978-80-7263-998-4.

Předběžný termín obhajoby

2016/17 LS – PEF

Vedoucí práce

Ing. Gabriela Kukulová, MBA, Ph.D.

Garantující pracoviště

Katedra obchodu a financí

Elektronicky schváleno dne 7. 10. 2016

Ing. Helena Čermáková, Ph.D.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 24. 10. 2016

Ing. Martin Pelikán, Ph.D.

Děkan

V Praze dne 27. 03. 2017

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou diplomovou práci "Vyhodnocení specifík důchodového a nemocenského pojištění u zaměstnanců a osob samostatně výdělečně činných" jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucího diplomové práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu použitých zdrojů na konci práce. Jako autorka uvedené diplomové práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušil autorská práva třetích osob.

V Praze dne 31. 3. 2017

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala Ing. Gabriele Kukalové, Ph.D., MBA za vedení diplomové práce a poskytnutí cenných rad, které mi pomohly při jejím vypracování.

Vyhodnocení specifík důchodového a nemocenského pojištění u zaměstnanců a osob samostatně výdělečně činných

Souhrn

Diplomová práce se zaměřuje na problematiku sociálního pojištění, které se skládá ze tří částí, důchodového pojištění, nemocenského pojištění a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti. Hlavní část práce tvoří důchodové a nemocenské pojištění, tedy starobní důchod a dávky nemocenského. Tyto dávky se posuzují u osob účastnících se sociálního pojištění, konkrétně u zaměstnanců a osob samostatně výdělečně činných.

V teoretické části je popsán důchodový systém, poplatníci pojištění, pojištění zaměstnanců a OSVČ na důchodovém pojištění a problémy související s důchodovým systémem. Z oblasti nemocenského pojištění jsou popsány dávky, účast pojištěných osob a vztah mezi důchodovým a nemocenským pojištěním u OSVČ.

V praktické části jsou zobrazeny demografické údaje ovlivňující důchodový systém, způsob financování systému sociálního zabezpečení a počet pojištěných zaměstnanců a OSVČ. Pro zhodnocení byl vytvořen modelový příklad, kde se posuzuje zaměstnanec a OSVČ z hlediska starobního důchodu a dávek nemocenského na třech stejných hladinách příjmů. Po zhodnocení dojde k návrhu na optimalizaci systému sociálního pojištění.

Klíčová slova: Důchodové pojištění, nemocenské pojištění, zaměstnanec, OSVČ, vyměřovací základ, pojistné, záloha, sociální zabezpečení.

Evaluation of Specifics of the Pension Insurance and the Sickness Insurance for Employees and Self-employed Persons

Summary

The dissertation specializes in the issue of social insurance which consists of three parts, pensions insurance, sickness insurance and contribution to the state policy of employment. The main part comprises of pensions insurance and sickness insurance, which means old age pension and sickness benefits. These benefits are assessed for persons participating in social insurance, specifically for employees and self – employed persons.

In the theoretical part is described the pension system, insurance payers, pension insurance of employees and self – employed persons and problems with pension system. In the area of sickness insurance are described benefits, insured persons and the relationship between pensions and sickness insurance for self – employed.

In the practical part are represented the demographic data affecting the pension system, the way of financing the social security system and the number of insured employees and self – employed. For assessment was created a model example, in which are employees and self - employed persons assessed from the point of view of old age pension and sickness benefits at the same three levels of income. After evaluation will be create a suggestion to optimize the social insurance system.

Keywords: Pensions insurance, sickness insurance, employee, self – employed person, assessment foundations, insurance premium, prepayment, social security.

Obsah

1 Úvod.....	11
2 Cíl práce a metodika	13
2.1 Cíl práce	13
2.2 Metodika	13
3 Teoretická východiska	16
3.1 Pojistné na sociální zabezpečení	16
3.2 Důchodový systém ČR.....	18
3.2.1 I. pilíř	19
3.2.2 II. pilíř	20
3.2.3 III. pilíř.....	21
3.3 Subjekty zúčastněné v zabezpečení na penzi	22
3.4 Důchodové pojištění.....	24
3.4.1 Pojistné u zaměstnanců	24
3.4.2 Pojistné u OSVČ	26
3.4.3 Placení záloh na důchodové pojištění OSVČ	28
3.4.4 Podmínky nároku na starobní důchod	29
3.4.5 Výše starobního důchodu.....	29
3.5 Problémy důchodových systémů.....	31
3.6 Nemocenské pojištění	32
3.6.1 Účast zaměstnanců na nemocenském pojištění	33
3.6.2 Vyměřovací základ pro nemocenské pojištění zaměstnance	33
3.6.3 Účast OSVČ na nemocenském pojištění	34
3.6.4 Měsíční základ pro pojistné na nemocenské pojištění OSVČ	34
3.6.5 Vztah důchodového a nemocenského pojištění u OSVČ	35
3.7 Dávky nemocenského pojištění.....	35
3.7.1 Denní vyměřovací základ	36
3.7.2 Nemocenské.....	37
3.7.3 Nemocenské u zaměstnance	37
3.7.4 Nemocenské u OSVČ	38
3.7.5 Podpůrčí doba	38
3.8 Demografické údaje	39
3.9 Financování systému sociálního zabezpečení	40
3.10 Počet pojištěných osob	42
4 Analytická část	44
4.1 Důchodové pojištění.....	44

4.1.1	Pojistné na důchodové pojištění u zaměstnance	45
4.1.2	Starobní důchod u bývalého zaměstnance	46
4.1.3	Zálohy na pojistné OSVČ	53
4.1.4	Starobní důchod u bývalé OSVČ	56
4.2	Nemocenské pojištění	60
4.2.1	Pojistné na nemocenské pojištění u zaměstnance	60
4.2.2	Zaměstnanec – pracovní neschopnost 14 dnů	61
4.2.3	Zaměstnanec – pracovní neschopnost 30 dnů	65
4.2.4	Zálohy na nemocenské pojištění OSVČ	71
4.2.5	OSVČ – pracovní neschopnost 14 dnů	72
4.2.6	OSVČ – pracovní neschopnost 30 dnů	72
5	Výsledky a diskuse	76
5.1	Porovnání důchodů	76
5.2	Porovnání nemocenského	83
6	Závěr	90
7	Seznam použitých zdrojů	92

Seznam tabulek

Tabulka 1	17
Tabulka 2	26
Tabulka 3	28
Tabulka 4	30
Tabulka 5	37
Tabulka 6	39
Tabulka 7	42
Tabulka 8	43
Tabulka 9	47
Tabulka 10	53

Seznam grafů

Graf 2	40
Graf 3	41
Graf 4	42
Graf 5	48
Graf 6	50
Graf 7	77
Graf 8	78
Graf 9	79
Graf 10	80
Graf 11	82
Graf 12	83
Graf 13	85
Graf 14	86
Graf 15	87
Graf 16	88

Seznam obrázků

Obrázek 1	62
Obrázek 2	63
Obrázek 3	64
Obrázek 4	65
Obrázek 5	66
Obrázek 6	67
Obrázek 7	68
Obrázek 8	69
Obrázek 9	70
Obrázek 10	73
Obrázek 11	74
Obrázek 12	75

1 Úvod

Činnosti sociálního zabezpečení v České republice se provádějí prostřednictvím řady veřejných institucí, kde klíčovou roli provádí Česká správa sociálního zabezpečení prostřednictvím okresních správ sociálního zabezpečení a Ministerstvo práce a sociálních věcí. Sociální zabezpečení tvoří důchodové pojištění, nemocenské pojištění a příspěvek na státní politiku zaměstnanosti. V České republice se jedná o tzv. průběžně financovaný systém sociálního zabezpečení, kdy se vždy ze současných příjmů sociálního pojištění hradí aktuální výplaty dávek důchodového a nemocenského pojištění.

Systém důchodového pojištění spočívá v zabezpečení osob zejména v době stáří, ale zabývá se také zabezpečením pro případ invalidity či smrti blízké osoby. Pro účely této diplomové práce se bude uvažovat důchodové pojištění pouze z hlediska starobního důchodu. Důchodový systém by měl zabezpečit osoby, které dosáhly důchodového věku podle hodnot stanovených Českou správou sociálního zabezpečení a Ministerstvem práce a sociálních věcí a splňují potřebnou dobu pojištění, která bude v roce 2018 činit 35 let. Jelikož se jedná o průběžně financovaný systém, měl by každý, kdo v průběhu své ekonomicky aktivní činnosti přispíval do důchodového systému, získat část prostředků zpět prostřednictvím starobního důchodu. V uplynulých letech ovšem dochází k nepoměru v demografickém rozložení obyvatelstva, kdy klesá počet narozených dětí a zároveň se navyšuje počet důchodců z důvodu lepší zdravotní péče. Do budoucna je tedy nemožné udržet podmínky současného průběžně financovaného systému.

Objevily se snahy o reformování důchodového systému prostřednictvím třech pilířů, ovšem II. pilíř byl účinný pouze v letech 2013 – 2016, kdy nakonec došlo k jeho ukončení. I. pilíř představuje důchodové pojištění realizované prostřednictvím státu, tedy nejvíce diskutovaný. III. pilíř se zabývá doplňkovým penzijním spořením, kdy si sami občané spoří u penzijních společnostech a kde získávají státní příspěvek.

V oblasti sociálního pojištění jsou zjevné rozdíly mezi zaměstnanci a OSVČ v důchodovém i nemocenském pojištění. Rozdíly jsou nejvíce viditelné u výše poskytnutých dávek za stejných podmínek, u obou osob. Příčinou je odlišná částka

z příjmů, která se u jednotlivých osob posuzuje. Mělo by dojít k optimalizaci systému a zavedení stejných předpokladů.

V této práci bude stěžejní důchodové pojištění v podobě starobního důchodu a nemocenské pojištění v podobě dávek nemocenského z celého systému sociálního pojištění. Posouzení bude provedeno na základě modelového příkladu, ve kterém se v rámci důchodového pojištění budou porovnávat podmínky pro účast na důchodovém pojištění u zaměstnance a osoby samostatně výdělečně činné, rozdíly v platbách a době pojištění a rozdílná výše dávek u obou pojištěných osob. V oblasti nemocenského pojištění dojde ke zhodnocení rozdílů u zaměstnance a osoby samostatně výdělečně činné v podmínkách nároku na zabezpečení v nemoci, výši záloh na nemocenské pojištění a porovnání výše poskytovaných dávek nemocenského u obou osob. K tomuto porovnání dojde rovněž prostřednictvím modelového příkladu, kde bude předpokládána pracovní neschopnost v délce 14 a 30 kalendářních dnů u zaměstnance a OSVČ. Po zhodnocení specifik a jejich aplikaci na modelovém příkladu dojde k navržení podmínek k úpravě stávajícího systému tak, aby došlo k jeho optimalizaci a srovnatelnému nároku na dávky sociálního pojištění.

2 Cíl práce a metodika

2.1 Cíl práce

Cílem diplomové práce je na základě analýzy systému sociálního zabezpečení vyhodnotit specifika důchodového a nemocenského pojištění u zaměstnanců a osob samostatně výdělečně činných a navrhnout možné postupy pro optimální nastavení podmínek u obou skupin pojištěnců.

2.2 Metodika

Pro tvorbu diplomové práce bude využito kompilace poznatků z odborné literatury, aktuálně platných právních předpisů a dalších relevantních zdrojů v oblasti důchodového a nemocenského pojištění platných pro zaměstnance a osoby samostatně výdělečně činné, pojištěné v České republice. Analýza bude provedena z hlediska podmínek účasti na důchodovém a nemocenském pojištění, odvodů pojistného u obou pojištěných osob a výplaty dávek v případě sociální události na modelovém příkladu, kde dojde ke zhodnocení výsledků a následnému navržení možných opatření pro optimální nastavení podmínek důchodového a nemocenského pojištění u obou skupin pojištěnců.

Na základě analýzy zjištěných dat bude vytvořen modelový příklad, ve kterém bude provedena komparace systému důchodového a nemocenského pojištění, mezi zaměstnancem a osobou samostatně výdělečně činnou. Komparace bude zaměřena na nejvíce vyplácené dávky z těchto systému, kterými jsou starobní důchod a dávky nemocenského. V modelovém příkladu pro porovnání starobního důchodu bude jako osoba žádající o starobní důchod zvolen muž, který má nárok na výplatu důchodu. Porovnání bude provedeno mezi zaměstnancem a osobou samostatně výdělečně činnou za stejných podmínek. Bude zkoumán jeho důchodový věk a potřebná doba pojištění. Pro oba druhy pojištěnců bude stanovena shodná doba pojištění v délce 40 let a stejný věk pojištěnce. Porovnání mezi zaměstnancem a osobou samostatně výdělečně činnou dojde na základě různě stanovených hladin příjmů. Výše příjmů bude považována za přepočtenou na současnou hodnotu, nebude využito přepočítacích koeficientů. Rozhodné období, ve kterém budou příjmy zkoumány, bude sledováno v letech 1986-2016 z důvodu přiznání

starobního důchodu v roce 2017. U osoby samostatně výdělečně činné budou příjmy v letech 1986 - 1989 přepokládány ve stejné výši jaká je od roku 1990 u jeho samostatně výdělečně činnosti. Na úrovni minimálních příjmů bude u zaměstnance zvolena minimální mzda pro rok 2017, u OSVČ minimální vyměřovací základ pro účely důchodového pojištění. Na úrovni průměrných příjmů bude u zaměstnance uvažována průměrná mzda roku 2017, zatímco u OSVČ bude zvolen průměrný vyměřovací základ, který činí polovinu z průměrné mzdy zaměstnance. Z hlediska nadprůměrných příjmů dojde ke stanovení příjmů ve výši 100 000 Kč u zaměstnance a daňový základ u OSVČ odpovídající stejné výši, ze kterého bude vypočten příslušný vyměřovací základ. Nadprůměrný příjem 100 000 Kč bude zvolen z důvodu jeho přibližování se maximálnímu vyměřovacímu základu a zároveň reálnému porovnání obou pojištěnců na široké škále příjmů. Dále budou vypočítány zálohy na důchodové pojištění u OSVČ odpovídající její výši vyměřovacího základu a výše pojistného odváděného z hrubé mzdy zaměstnance, kdy je pojistné rozdělováno na část placenou zaměstnavatelem a část placenou zaměstnancem. Dojde k porovnání rozdílů ve výši záloh na pojistném i ve výši přiznaného starobního důchodu mezi zaměstnancem a osobou samostatně výdělečně činnou na stejné úrovni příjmů ve třech rovinách.

Nemocenské pojištění bude porovnáváno na základě modelového příkladu, ve kterém budou porovnávány dávky nemocenského u zaměstnance a osoby samostatně výdělečně činné v případě dočasné pracovní neschopnosti v délce 14 a 30 kalendářních dnů. Bude zkoumán nárok na výplatu dávek nemocenského i celkové zajištění obou osob pro případ nemoci, kdy bude u zaměstnance celkovou výši ovlivňovat náhrada mzdy od zaměstnavatele, dále budou zkoumány podmínky účasti na nemocenském pojištění. Do modelového příkladu budou vstupovat rovněž tři hladiny příjmů, na kterých dojde ke srovnání. U zaměstnance bude minimální příjem zvolen ve výši minimální mzdy, u OSVČ bude použit minimální vyměřovací základ OSVČ pro nemocenské pojištění. Na hladině průměrných příjmů bude u zaměstnance uvažována průměrná mzda, u OSVČ bude stanoven průměrný vyměřovací základ obdobně jako u důchodového pojištění. Na hladině nadprůměrných příjmů bude pro zaměstnance mzda a pro OSVČ daňový základ ve výši 100 000 Kč, u OSVČ dojde k úpravě na vyměřovací základ. Pro úplnost budou zobrazeny výše záloh na nemocenské pojištění OSVČ při stanovených vyměřovacích

základech a pojistné placené zaměstnavatelem za zaměstnance při různé výši mzdy a zároveň souvislost pojistného s výší poskytnuté dávky nemocenského. Na základě syntézy získaných poznatků a zhodnocení specifik na základě modelového příkladu budou navržena doporučení pro optimální nastavení systému důchodového a sociálního pojištění.

3 Teoretická východiska

V této části budou uvedeny teoretické podklady pro sociální pojištění, konkrétně důchodové pojištění a nemocenské pojištění, přičemž oba druhy budou popsány z hlediska dvou hlavních osob, a to zaměstnance a osoby samostatně výdělečně činné.

3.1 Pojistné na sociální zabezpečení

Pojistné na sociální zabezpečení zahrnuje platby pojistného na důchodové pojištění a také pojistné na nemocenské pojištění. Vybrané pojistné na sociální zabezpečení se zahrnuje mezi příjmy státního rozpočtu (Zákon č. 589/1992 Sb.).

Poplatníci

Za poplatníky pojistného na sociální zabezpečení se považují zaměstnanci. Mezi hlavní skupinu patří zaměstnanci pracující v pracovním poměru a také zaměstnanci konající práci na základě dohody o pracovní činnosti. Konkrétní výčet všech osob, které jsou poplatníky pojistného z titulu zaměstnanců, jsou uvedeny v § 3 zákona č. 589/1992 Sb., o pojistném na sociálním zabezpečení (Zákon č. 589/1992 Sb.).

Za své zaměstnance odvádí pojistné na důchodové pojištění jejich zaměstnavatelé, kdy zaměstnavatel může být fyzickou nebo právnickou osobou nebo například organizační složka státu. Poplatníky pojistného na důchodové pojištění se zaměstnanci stávají, pokud jsou účastni nemocenského pojištění (Zákon č. 589/1992 Sb.).

Osoby samostatně výdělečně činné se pro účely důchodového pojištění a placení pojistného na sociální zabezpečení dělí na OSVČ, které vykonávají hlavní činnost a OSVČ vykonávající vedlejší samostatně výdělečnou činnost (Ženíšková, 2016a).

U osob samostatně výdělečně činných je vázána povinnost platit pojistné na důchodové pojištění, pokud jsou účastny důchodového pojištění. To samé platí i u nemocenského pojištění, tedy osoba samostatně výdělečně činná je povinna platit pojistné na nemocenské pojištění v případě, že je účastna nemocenského pojištění (Zákon č. 589/1992 Sb.).

Osoby, které se dobrovolně rozhodly k účasti na důchodovém pojištění, jsou povinny platit pojistné (Zákon č. 589/1992 Sb.).

Pokud jsou zahraniční zaměstnavatelé dobrovolně účastni nemocenského pojištění, jsou povinni platit pojistné. Za zahraničního zaměstnance se považuje zaměstnanec, jehož zaměstnavatel má sídlo na území státu, se kterým Česká republika neuzavřela mezinárodní smlouvu o sociálním zabezpečení (Zákon č. 589/1992 Sb.).

Základ pojistného

„Výše pojistného se stanoví procentní sazbou ze základu pojistného zjištěného za pojistné období.“ (Zákon č. 589/1992 Sb.).

Základem pojistného pro zaměstnance na pojistné na důchodové pojištění je součet příjmů ze závislé činnosti a funkčních požitků. Do základu pojistného se nezahrnují například příjmy ve formě náhrady škody dle zákoníku práce a předpisů upravujících služební zákon (Zákon č. 589/1992 Sb.).

Sazby pojistného

Tabulka 1

Sazby pojistného na sociální pojištění zaměstnanců

	Zaměstnanec	Zaměstnavatel	Celkem
Nemocenské pojištění	-	2,3 %	2,3 %
Důchodové pojištění	6,5 %	21,5 %	28 %
Státní politika zaměstnanosti	-	1,2 %	1,2 %
Celkem	6,5 %	25,0 %	

Zdroj: ČSSZ; vlastní zpracování

Za zaměstnance odvádějí sociální pojištění zaměstnavatelé. Zaměstnavatelé za své zaměstnance platí sociální pojištění ve výši 25 % z vyměřovacího základu, kdy 21,5 % se odvádí na důchodové pojištění, 2,3 % na nemocenské pojištění a 1,2 % na státní politiku zaměstnanosti. Z mezd zaměstnanců odvádějí zaměstnavatelé 6,5 % z vyměřovacího základu a tato suma je určena na důchodové pojištění (Ženíšková, 2016a).

U osoby samostatně výdělečně činné dochází k odvodu 29,2 % z vyměřovacího základu na sociální pojištění, kdy je 28 % určeno na důchodové pojištění a 1,2 % na státní politiku zaměstnanosti. Pokud je OSVČ účastna nemocenského pojištění, dochází k platbám ve výši 2,3 % z vyměřovacího základu (Ženíšková, 2016a).

Rozhodné období

Rozhodným obdobím pro zjištění vyměřovacího základu pro účely sociálního zabezpečení je zpravidla kalendářní měsíc. Toto období se uplatňuje pro odvod pojistného na nemocenské a důchodové pojištění za zaměstnance, na nemocenské pojištění OSVČ, odvod záloh na důchodové pojištění OSVČ a pro odvod záloh pro dobrovolně důchodově pojištěné osoby (Ženíšková, 2016a).

Jedinou výjimkou je odvod pojistného na důchodové pojištění OSVČ, kdy je rozhodným obdobím kalendářní rok. Tento vyměřovací základ se stanovuje jako 50 % z daňového základu (Ženíšková, 2016a).

3.2 Důchodový systém ČR

Důchodový systém se skládal ze tří pilířů, a to důchodového pojištění, důchodového spoření a doplňkového důchodového spoření. V roce 1994 se do systému přiřadilo penzijní připojištění se státním příspěvkem, označováno jako třetí pilíř. Posledním byl od roku 2013 druhý pilíř – důchodové spoření (Rytířová, 2013).

„Od ledna 2013 měli lidé možnost vstupovat do tzv. II. penzijního pilíře – důchodového spoření a také reformovaného tzv. III. penzijního pilíře – doplňkového penzijního spoření. Od ledna 2016 dochází k zahájení procesu ukončení tzv. II. pilíře, do kterého již nelze od července 2015 vstoupit“ (MFČR, 2016).

Zrušením II. pilíře – důchodového spoření se III. pilíř – doplňkové penzijní spoření stává jediným oficiálním systémem individuálního spoření na stáří (MFČR, 2016).

II. pilíř byl založený na částečném převodu finančních prostředků z I. pilíře. Tento pilíř nemohl svou funkci plnit dostatečně efektivně vzhledem k nízké účasti osob. Během dvou let své existence se do něj přihlásilo 84 383 účastníků a kapitál účastníků lehce převyšoval 2 miliardy korun. Produktivní obyvatelstvo přitom čítá 5 milionů osob (Fincentrum, 2016).

V dnešní době je zhruba 95 % příjmů důchodců tvořeno příjmy od státu, tedy z I. pilíře. Vzhledem k tomu, že je vázán na demografickou situaci obyvatelstva a nejvíce zde dopadá stárnutí obyvatel a zároveň snižování podílu aktivní populace, je nutné pro zajištění ve stáří využívat individuální odkládání finančních prostředků (Rytířová, 2013).

System důchodového zabezpečení lze rozdělovat podle různých kritérií, jedná se například o povinné a dobrovolné členství, veřejný nebo soukromý systém, pojištění či redistribuce, fondový nebo průběžný systém. Zajištění ve stáří se může provádět pomocí zaměstnavatelských fondů, soukromých penzijních fondů, osobními úsporami nebo také životním pojištěním. Další možností může být investice, například do nemovitostí (Loužek, 2014).

V I. pilíři se jedná o povinné důchodové pojištění, kde není možné svou účast ukončit. II. pilíř byl pro účastníky dobrovolný, střádaly se prostředky jak z hrubé mzdy, tak přímo z příspěvků daného účastníka, ovšem po vstupu do tohoto pilíře nebylo možné ho opustit. Ve III. pilíři se rozlišuje penzijní připojištění do konce roku 2012 a od ledna 2013 se nově zavádělo doplňkové penzijní spoření. V tomto pilíři je účast naprosto dobrovolná a dle smluvních podmínek je možná také výpověď (Onio, 2016).

3.2.1 I. pilíř

Jedná se o státem průběžně financovaný systém. Jeho financování se provádí zejména z odvodů pojistného na sociální zabezpečení. Účast je zde povinná, a to jak pro zaměstnance, tak osoby samostatně výdělečně činné. V tomto systému se vyplácí státní důchody. Vzhledem k tomu, že se jedná o průběžné financování, dochází k deficitu, protože je znatelný nárůst stárnoucí populace a není možné, aby byl plně financován pouze z odvodů sociálního pojištění (MFČR, 2016).

Účast v tomto pilíři je stále nejvýhodnější pro osoby s nižšími příjmy, zatímco pro osoby, jejichž příjmy převyšují tzv. první redukční hranici pro výpočet důchodů, by se vyplatilo přispívat co nejméně. Ale jelikož se jedná o povinný systém, je rozdělení spravedlivé podle výše příjmů. Při existenci II. pilíře bylo možné snížit odvod pojistného z I. pilíře do II. pilíře o 3 % příjmů (Rytířová, 2013).

Výhody důchodového pojištění

- systém spravovaný a garantovaný státem,
- pojistné se platí podle aktuálních příjmů,
- osoby s nižšími příjmy mají relativně vysoké dávky.

Nevýhody důchodového pojištění

- prostředky, které se odvedou, nejsou součástí dědictví,
- výpočet se může kdykoliv upravit – není jistá výše dávek v budoucnu,
- silný prvek solidarity – osoby s vyššími příjmy získávají relativně nízké dávky

(Rytířová, 2013).

3.2.2 II. pilíř

II. pilíř byl ukončen od ledna 2016. Jednalo se o systém, do kterého se vstupovalo dobrovolně, ovšem byla povinnost v něm zůstat až do okamžiku vzniku nároku na dávku, tedy do doby dosažení důchodového věku a získání důchodu z I. pilíře. Tyto fondy měly na starosti penzijní společnosti, které s nimi hospodařily a nabízely celkem 4 fondy, které měly jiné investiční limity, strukturu portfolia a také investiční riziko. Účastník spoření si volil svou strategii, kterou mohl kdykoliv změnit, 1 x ročně se jednalo o bezplatnou změnu (MFČR, 2016).

Důchodového spoření se mohla účastnit jakákoliv fyzická osoba starší 18 let a nejpozději do konce kalendářního roku, ve kterém dosáhne věku 35 let. Sazba pojistného je u zaměstnanců a osob samostatně výdělečně činných 5 % (Rytířová, 2013).

Výhody důchodového spoření

- uspořené finance patří danému účastníkovi,
- úspory jsou součástí dědictví ve fázi spoření i výplaty,
- úspory nepodléhají exekuci,
- pojistné se platí podle aktuálních příjmů,
- přísná regulace, nízké poplatky,
- při delší době spoření vyšší naspořená částka,
- výše dávek přímo úměrná naspořeným prostředkům.

Nevýhody důchodového spoření

- není možné ukončit svou účast,
- vyplacení dávek až po získání nároku na důchod z I. pilíře,
- riziko insolvence penzijní společnosti,
- riziko problému na finančních trzích,
- riziko insolvence zaměstnavatele,
- politická rizika,
- nedostatečnost zhodnocení při krátké účasti

(Rytířová, 2013).

3.2.3 III. pilíř

Doplňkové penzijní spoření bylo zavedeno spolu s důchodovým spořením od 1. 1. 2013 v rámci druhé fáze důchodové reformy. Tento pilíř existoval již od roku 2004, ovšem byl známý jako penzijní připojištění se státním příspěvkem (Rytířová, 2013).

Tohoto pilíře se může účastnit jakákoliv fyzická osoba starší 18 let. Účast je plně dobrovolná. Je třeba uzavřít smlouvu o doplňkovém penzijním spoření u penzijní společnosti, a to na dobu určitou nebo neurčitou. Výši příspěvků si každý určuje sám, nejedná se o vázanost na aktuální příjmy. Minimální příspěvek je 100 Kč za měsíc. Na doplňkové penzijní spoření může účastníkovi přispívat jeho zaměstnavatel (Rytířová, 2013).

Výhodou doplňkového penzijního spoření oproti jiným způsobům úspor na stáří je státní příspěvek. Poskytuje se průběžně po celou dobu trvání, pokud účastník má trvalý pobyt v České republice nebo v Evropské unii a účastní se důchodového pojištění v České republice. Státní příspěvek se poskytuje měsíčně, a to pokud účastník zaplatil svůj vlastní příspěvek řádně a včas. Přitom platí, že čím vyšší je příspěvek účastníka, tím vyšší je také státní příspěvek (Rytířová, 2013).

Výhody doplňkového penzijního spoření

- uspořené finance patří danému účastníkovi,
- výši příspěvku si účastník určuje sám, případně může placení přerušit nebo odložit,
- není omezení zahájení ani ukončení účasti,
- úspory jsou součástí dědictví,
- přísná regulace, nízké poplatky,
- výše dávek přímo úměrná naspořeným prostředkům.

Nevýhody doplňkového penzijního spoření

- riziko insolvence penzijní společnosti,
- riziko problémů na kapitálových trzích

(Rytířová, 2013).

3.3 Subjekty zúčastněné v zabezpečení na penzi

V důchodovém systému se nacházejí rozdílné subjekty a instituce. Každá z nich má svou stanovenou roli. Jedná se o:

- zaměstnanec
- zaměstnavatele
- OSVČ
- ČSSZ
- finanční úřad
- penzijní společnosti.

Zaměstnanci při běžném působení nenáleží žádné speciální povinnosti ohledně důchodového pojištění. Vše má na starosti zaměstnavatel, který jakékoliv změny oznamuje příslušné OSSZ, stejně jako zasílání plateb. Zaměstnanec bez administrativní zátěže je typickým příkladem pro I. penzijní pilíř (Zákon č. 582/1991 Sb.).

Pokud se zaměstnanec účastní III. pilíře, tzv. doplňkového penzijního spoření, má stejné podmínky jako OSVČ či osoba, která není ekonomicky aktivní. O vzniku smlouvy není povinnost oznámení či nahlášení žádnému subjektu (Rubeš, 2013).

U I. pilíře je zaměstnavatel odpovědný za výpočet, odvody i související administrativu. Komunikace se státní správou se realizuje především elektronicky. Každý rok předává zaměstnavatel zaměstnanci roční přehled „Evidenční list důchodového pojištění“ a zároveň zasílá kopii OSSZ, která na základě těchto údajů vypočítává starobní důchod. Zaměstnavatel může poskytnout příspěvek zaměstnanci na doplňkové penzijní spoření (Rubeš, 2013).

U osob samostatně výdělečně činných v případě důchodového pojištění je spojená administrativa i odpovědnost přímo na OSVČ. V době existence II. pilíře také veškerou odpovědnost přebírá daná OSVČ. U doplňkového penzijního spoření nejsou rozdíly mezi zaměstnancem a OSVČ (Rubeš, 2013).

Mezi orgány sociálního zabezpečení patří Ministerstvo práce a sociálních věcí, Česká správa sociálního zabezpečení, okresní správy sociálního zabezpečení, Ministerstvo vnitra, Ministerstvo spravedlnosti a Ministerstvo obrany. ČSSZ zajišťuje pojištění pro běžné obyvatele, vede registr pojištěnců, rozhoduje o dávkách důchodového pojištění v I. pilíři apod. Okresní správy sociálního zabezpečení jsou v přímém kontaktu s pojištěncem, například zabezpečují pojištění OSVČ a sepisují žádosti o dávky důchodového pojištění (Rubeš, 2013).

Pro II. pilíř byl zřízen specializovaný finanční úřad, který provozuje Centrální registr smluv (CRS). ČSSZ dostává od CRS informace o datu vzniku a zániku účasti na důchodovém spoření. ČSSZ pak předává informace CRS o přiznání starobního důchodu z I. pilíře (Rubeš, 2013).

Penzijní společnosti shromažďují prostředky svých klientů, zhodnocují je a zároveň zajišťují veškerou administrativu. Penzijní společnosti mají své uplatnění ve III. pilíři.

Snaží

se o zhodnocování úspor klientů v rámci investiční strategie jednotlivých fondů. Na činnost penzijní společnosti dohlíží Česká národní banka (Rubeš, 2013).

3.4 Důchodové pojištění

Osoby účastné důchodového pojištění jsou zabezpečené v životních situacích ve smyslu stáří, invalidita či úmrtí živitele. V těchto případech mají plátcí pojistného nárok na výplatu dávek důchodového pojištění (ČSSZ, 2016).

V České republice je důchodový systém založený na povinném základním důchodovém pojištění, důchodovém spoření a doplňkovém penzijním spoření. Mezi dobrovolné doplňkové systémy patří i bankovní produkty typu životní pojištění. Ze základního důchodového pojištění se poskytuje starobní, invalidní, vdovský a vdovecký důchod a sirotčí důchod (MPSV, 2016).

Pro účely této práce bude uvedený pouze starobní důchod.

3.4.1 Pojistné u zaměstnanců

Kompletní výčet osob, které se účastní důchodového pojištění, je uvedený v § 5 Zákona o důchodovém pojištění. Obecně lze říci, že činnost zakládající účast zaměstnanců na nemocenském pojištění, zakládá rovněž účast na důchodovém pojištění. Podmínkou je, aby vykonávali zaměstnání na území České republiky a sjednaná výše započítatelného příjmu ze zaměstnání činila alespoň částku rozhodnou pro účast na nemocenském pojištění. Rozhodný příjem za kalendářní měsíc činí 2 500 Kč (Súkeníková, 2015).

Zaměstnání zakládající účast na důchodovém pojištění musí trvat alespoň 15 kalendářních dnů. Tato podmínka musí být splněna společně s výkonem zaměstnání na území ČR a sjednanou výší příjmu 2 500 Kč (Rytířová, 2013).

Okruh osob podléhajících důchodovému pojištění se ještě rozšiřuje například o osoby vedené u Úřadu práce jako uchazeči o zaměstnání za dobu, kdy jim náleží podpora v nezaměstnanosti či podpora při rekvalifikaci; osoby se zdravotním postižením, které jsou zahrnuty v praktické a teoretické přípravě pro zaměstnání; osoby pečující osobně o dítě do 4 let věku či osoby, které konají vojenskou službu v ozbrojených silách České republiky. Kompletní výčet je uvedený v § 5, odstavec 2. Zákona o důchodovém pojištění (Súkeníková, 2015).

Základ pojistného zaměstnanců

Zaměstnanci platí pouze pojistné na důchodové pojištění, i když se zároveň účastní nemocenského pojištění i příspěvku na státní politiku zaměstnanosti. Do dalších dvou systémů za ně přispívá zaměstnavatel (Rytířová, 2013).

Základ pro výpočet pojistného zaměstnance je souhrn zdanitelných příjmů zaměstnance od jeho zaměstnavatele v souvislosti se zaměstnáním, které zakládá účast na nemocenském pojištění. Sazba pojistného je 6,5 %. Sazba pojistného placená zaměstnavatelem je stanovena na 25 %, z toho 21,5 % tvoří účast na důchodovém pojištění (Rytířová, 2013).

Maximální vyměřovací základ u zaměstnance pro platby pojistného na důchodové pojištění činí 48 násobek průměrné mzdy, v roce 2017 se jedná o částku 1 355 136 Kč (ČSSZ, 2016).

Zaměstnanec nemá ohledně pojistného téměř žádné povinnosti, veškerou zátěž nese zaměstnavatel. Zaměstnanec je povinen hlásit svému zaměstnavateli změny, které souvisí s účastí na pojištění (Rytířová, 2013).

3.4.2 Pojistné u OSVČ

Osoby samostatně výdělečně činné, které jsou účastné důchodového pojištění, mají povinnost platit pojistné na důchodové pojištění a příspěvek na státní politiku zaměstnanosti. Pokud se dobrovolně přihlásí k nemocenskému pojištění, toho pojistné platí samostatně (Rytířová, 2013).

Základ pojistného OSVČ

Základem pojistného pro osoby samostatně výdělečně činné pro pojistné na důchodové pojištění je částka, kterou si samy určí. Tato částka ovšem nesmí být nižší než 50 % daňového základu. Daňový základ je upravený základ daně nebo dílčí základ daně podle Zákona o daních z příjmů. U OSVČ, která je poplatníkem daně z příjmů stanovené paušální částkou se za daňový základ považuje rozdíl mezi předpokládanými příjmy a výdaji stejně jako pro stanovení výše daně z příjmů stanovené paušální částkou. Daňový základ se nesnižuje o daňovou ztrátu (Zákon č. 589/1992 Sb.).

Tabulka 2

Roční a měsíční minimální vyměřovací základ OSVČ

	2015	2016	2017
Hlavní činnost	79 836 Kč	81 024 Kč	84 696 Kč
	6 653 Kč	6 752 Kč	7 058 Kč
Vedlejší činnost	31 944 Kč	32 412 Kč	33 888 Kč
	2 662 Kč	2 701 Kč	2 824 Kč

Zdroj: Pojistné na sociální zabezpečení s komentářem a příklady; vlastní zpracování

Pro zjištění vyměřovacího základu je důležitý daňový základ, přičemž 50 % daňového základu je minimálním vyměřovacím základem u daně OSVČ. Její vypočtený vyměřovací základ ale nesmí být nižší, než zákonem stanovený. Tyto částky jsou uvedené v tabulce za rok 2015 a 2016, přičemž se rozlišuje mezi hlavní a vedlejší činností. Údaje v závorce označené hvězdičkou jsou částky, o které se snižuje minimální vyměřovací základ za každý měsíc, v němž OSVČ nevykonávala svou činnost.

U OSVČ vykonávající hlavní činnost činí základ pojistného pro pojistné na důchodové pojištění nejméně součin nejnižšího daňového základu a počtu kalendářních měsíců, kdy OSVČ vykonávala svou činnost alespoň část kalendářního měsíce. Do součtu měsíců se nezapočítávají ty, kdy po celý kalendářní měsíc měla nárok na výplatu nemocenského nebo peněžité pomoci v mateřství (Zákon č. 589/1992 Sb.).

„Za dobu pobírání nemocenského se považuje i prvních 14 kalendářních dnů trvání pracovní neschopnosti, za které nemocenské nenáleží.“ (Ženíšková, 2016a).

„Pojistné na důchodové pojištění platí jen OSVČ účastná důchodového pojištění. OSVČ hlavní je účastna důchodového pojištění vždy, OSVČ vedlejší jen při dosažení stanovené výše příjmu (daňového základu) nebo na základě přihlášky k důchodovému pojištění.“ (Ženíšková, 2016a).

OSVČ vykonává vedlejší samostatně výdělečnou činnost, pokud v daném kalendářním roce byla zaměstnaná a ze svého zaměstnání byla účastna nemocenského pojištění; osoba, které byl přiznaný starobní důchod nebo má nárok na výplatu invalidního důchodu; osoba mající nárok na nemocenské, peněžitou pomoc v mateřství nebo rodičovský příspěvek; pokud je nezaopatřeným dítětem, tedy osoba do 26 let soustavně se připravující na budoucí povolání a OSVČ, která vykonávala vojenskou službu (Ženíšková, 2016a).

OSVČ, která vykonává pouze vedlejší samostatně výdělečnou činnost a která je zároveň účastna na důchodovém pojištění je základem pojištění nejméně součin nejnižšího měsíčního základu pojistného a počtu kalendářních měsíců, ve kterých se alespoň po část kalendářního měsíce vykonávala vedlejší samostatně výdělečná činnost. Stejně jako u hlavní činnosti se do této doby nezapočítávají měsíce, ve kterých měla OSVČ nárok na výplatu dávek nemocenského nebo peněžité pomoci v mateřství (Zákon č. 589/1992 Sb.).

V případě, že v daném kalendářním roce OSVČ vykonávala hlavní i vedlejší samostatně výdělečnou činnost a po dobu vedlejší činnosti se účastnila důchodového pojištění, tvoří základ pojistného součet dílčího základu pojistného z hlavní samostatně výdělečné činnosti

a dílčího základu pojistného z vedlejší výdělečné činnosti. Druhou možností je součet dílčího základu pojistného z hlavní činnosti a poměrné části základu pojistného z příjmů z vedlejší samostatné činnosti. Nejnižším vyměřovacím základem je potom vyšší suma z uvedených součtů (Zákon č. 589/1992 Sb.).

Tabulka 3

Maximální vyměřovací základ OSVČ

Hlavní činnost	2015	2016	2017
		1 277 328 Kč	1 296 288 Kč
Vedlejší činnost	1 277 328 Kč	1 296 288 Kč	1 355 136 Kč

Zdroj: Pojistné na sociální zabezpečení s komentářem a příklady; vlastní zpracování

U maximálního vyměřovacího základu jsou shodné částky pro hlavní i vedlejší samostatně výdělečnou činnost. U tohoto základu nedochází ke snižování, pokud se činnost nevykonávala všechny kalendářní měsíce v daném roce.

3.4.3 Placení záloh na důchodové pojištění OSVČ

OSVČ vykonávající hlavní činnost má povinnost platit zálohy za všechny měsíce, ve kterých je považována za OSVČ, kromě měsíců, v nichž byla po celou dobu OSVČ a měla nárok na výplatu nemocenského nebo peněžité pomoci v mateřství z nemocenského pojištění. Za tyto měsíce se zálohy neplatí. Pokud byly za tyto měsíce zálohy zaplacený, budou vráceny na základě žádosti u OSSZ. Pokud se o vrácení zálohy nepožádá, na Přehledu se bude považovat za běžnou zálohu (Ženíšková, 2016a).

Vykonávání vedlejší činnosti OSVČ zakládá povinnost platit zálohy na důchodové pojištění, pokud za předchozí kalendářní rok dosáhla příjmu, který zakládá povinnost pro účast na důchodovém pojištění. Povinnost vzniká od měsíce, ve kterém byl podán nebo měl být podán Přehled a trvá až do doby podání dalšího Přehledu. Další možností je, když se OSVČ sama přihlásila k důchodovému pojištění. Povinnost pro placení záloh trvá od měsíce, kdy došlo k přihlášení až do předcházejícího měsíce, ve kterém se podává Přehled (Ženíšková, 2016a).

Zálohy se platí vždy za daný kalendářní měsíc. Pokud by OSVČ chtěla zaplatit zálohy dopředu, musí o tom informovat OSSZ. Jestliže platbu neoznámí dopředu a zálohy zaplatí za více měsíců, celá platba se bude považovat za zálohu na jeden měsíc. Záloha za kalendářní měsíc je splatná od 1. do 20. dne měsíce následujícího (Ženíšková, 2016a).

Sazba pojistného na důchodové pojištění činí u OSVČ 28 %, příspěvek na státní politiku zaměstnanosti je 1,2 % (Rytířová, 2013).

3.4.4 Podmínky nároku na starobní důchod

Základní dávkou důchodového pojištění je starobní důchod. Pro získání nároku na něj musí pojištěnec splňovat podmínky potřebné doby pojištění a dosažení stanovené věkové hranice, kdy lze tento důchod nárokovat (Súkeníková, 2015).

Osoby mají nárok na starobní důchod již při splnění dvou výše uvedených podmínek, ovšem je nutné, aby měly rovněž nárok na výplatu starobního důchodu. O přiznání důchodu si musí občané požádat u příslušné okresní správy sociálního zabezpečení (Súkeníková, 2015).

Potřebná doba pojištění, kterou musí každý občan splnit pro nárok na starobní důchod, činí nejméně 25 až 35 let pojištění podle toho, ve kterém roce dosáhne důchodového věku. Od roku 2010 do roku 2018 se potřebná doba pro pojištění vždy prodlužuje o jeden rok. Osoby, které dosáhnou důchodového věku v roce 2016, musí splňovat 32 let účasti na důchodovém pojištění, aby získaly starobní důchod (Súkeníková, 2015).

3.4.5 Výše starobního důchodu

Starobní důchod se skládá ze dvou složek, a to ze základní a procentní výměry důchodu. Základní výměra je shodná pro všechny důchody a stanovuje se pevnou procentní sazbou ve výši 9 % z průměrné mzdy. Procentní výměra u starobního důchodu se stanovuje přímo procentní sazbou z vypočteného základu. Tato výše je závislá na celkové době pojištění. Z této doby se rozlišuje doba pojištění získaná do vzniku nároku na důchodu a doba pojištění, která byla již po vzniku nároku na tento důchod. Započítávají se také náhradní

doby pojištění. Starobní důchod v roce 2016 musí činit minimálně 3 210 Kč (Súkeníková, 2015).

Starobní důchod se vyplácí účastníkovi na jeho žádost, pokud splní dosažení důchodového věku a má potřebnou dobu pojištění. Důchodový věk se postupem času stále prodlužuje. U žen narozených do roku 1974 se do důchodového věku zohledňuje počet dětí, u mladších žen platí stejné podmínky jako u mužů (Rytířová, 2013).

„Potřebná doba pojištění je kvůli demografickým změnám také zvyšována. Před rokem 2010 stačilo 25 let, nyní je to 29 let a po roce 2018 to bude 35 let.“ (Rytířová, 2013).

Výpočet důchodu závisí na mnoha faktorech, mezi něž patří rozhodné období, vyměřovací základ, koeficienty nárůstu, osobní vyměřovací základ a výpočtový základ. V rozhodném období se zjišťuje výše hrubých příjmů z výdělečné činnosti, ovšem nepřihlíží se k příjmům před rokem 1986. Roční vyměřovací základy představují dosažené vyměřovací základy v jednotlivých letech rozhodného období vynásobených koeficientem nárůstu. Příjmy z předchozích let se pomocí koeficientu nárůstu přepočítávají na tzv. současnou hodnotu. Osobní vyměřovací základ zobrazuje měsíční průměr z ročních vyměřovacích základů. Výpočtový základ se zjišťuje redukcí osobního vyměřovacího základu (ČSSZ, 2016).

Tabulka 4

Redukční hranice a zápočet osobního vyměřovacího základu

	Redukční hranice		Zápočet osobního VZ
	2016	2017	
I. redukční hranice	11 883 Kč	12 423 Kč	100%
II. redukční hranice	108 024 Kč	112 928 Kč	26%

Zdroj: MPSV; vlastní zpracování

Pro výpočet důchodu je nutné využít redukce osobního vyměřovacího základu. U částky do 12 423 Kč se zahrnuje osobní vyměřovací základ, následně se až do výše 112 928 Kč počítá jen s 26 %. U osob, které mají nižší příjmy dochází k menšímu rozdílu mezi poskytnutým důchodem a mzdou, oproti osobám s příjmy vyššími.

3.5 Problémy důchodových systémů

Na počátku 21. století lze nalézt zjevné problémy v důchodových systémech v řadě zemí Evropské unie. V době reformy bylo zhruba ve stejné době v průběžně financovaném důchodovém systému přijato podpoření pro kapitálovou možnost části důchodů v podobě přidaného či rozšířeného pilíře pro financování sociálního zabezpečení. Individuální důchodové účty se používají již celá desetiletí ve Spojených státech amerických a Velké Británii (Welfens, 2013).

Stárnutí je do jisté míry demografický jev a nelze přehlédnout, že se ve světovém hospodářství odehrává s vlivem na akumulaci kapitálu, mezd a celkových příjmů a také penzijního financování. Tato situace vyžaduje regionální model, kde se stárnutí považuje za relativně pomalé. Přitom je důležitým aspektem systém financování, důchodů složený ze systému veřejného průběžného financování, který závisí na mzdách a existenci soukromých systémů, které na mzdy nemají žádnou vázanost (Welfens, 2013).

Náklady na sociální zabezpečení se převážně skládají z nákladů na důchody. Vzhledem ke stárnutí společnosti a zároveň pomalejšímu růstu populace na počátku 21. století vzniká nátlak na reformy důchodových systémů v Evropě. Při existenci soukromého financování v důchodové reformě bude následovat také rozšíření finančních trhů (Welfens, 2013).

Důchodové systémy jsou pod silným tlakem po celém světě. Nátlaky vznikají z důvodu stárnutí populace, heterogenity obyvatelstva a neustále se zvyšující mobilitou pracovních sil. Hospodářská krize přitom zhoršila tyto problémy, a tím dochází k větší zranitelnosti penzijních systémů. Vystávají zde obavy ohledně finanční udržitelnosti systémů v dlouhodobém horizontu (Bovenberg a další, 2012).

Stárnutí populace má velký a trvalý vliv na velikost státních rozpočtů a budoucí růst životní úrovně, stejně jako stabilitu globální ekonomiky. V mnoha oblastech napříč světem se potýkají s nezastavitelným stárnutím populace, zejména v návaznosti na klesající úroveň plodnosti a porodnosti a zároveň zvyšující se úrovně průměrné délky života (Bovenberg a další, 2012).

V závislosti na zatěžování důchodového systému se používá poměr demografické závislosti ve stáří. Údaje z roku 1960 ukazují, že v Irsku a Francii byla míra závislosti 19 %. To znamená, že 19 osob v důchodovém věku připadalo na 100 aktivně pracujících. V Belgii, Rakousku, Švédsku a Velké Británii byla míra závislosti 18 %. Ovšem většina evropských zemí, zejména střední a východní Evropy, měla nižší hodnoty. Největší nárůst v letech 1960 - 2010 byl zjištěn v Itálii a Německu, kde se míra závislosti téměř zdvojnásobila, a to na cca 31 % (Bovenberg a další, 2012).

Pro EU - 27 je v roce 2060 očekávaná průměrná míra závislosti 53 %. Oproti průměrné míře závislosti 25 % v roce 2010 se jedná o obrovský nárůst. Tento nárůst je velice výrazný a bude neudržitelný, přidají se zvyšující se požadavky na veřejné finance v podobě rostoucích výdajů na důchody a zdravotní péči a zároveň budou mít nepříznivý vliv na růstový potenciál (Bovenberg a další, 2012).

Stárnutí populace má negativní vliv na rostoucí výdaje, zejména na důchody, zdravotní a dlouhodobou péči. Nárůst ve veřejných transferech je zjevný i přes skutečnost, že v mnoha zemích Evropské unie jsou důchodové systémy platné již od 90. let minulého století. Jedná se především o motivaci pracujících, aby se zúčastnili soukromého penzijního spoření a došlo tak k částečnému přesunu do soukromé sféry (Bovenberg a další, 2012).

3.6 Nemocenské pojištění

Dávky nemocenského pojištění mají za cíl finančně zabezpečit ekonomicky aktivní občany v případě, kdy z důvodu nemoci nebo mateřství ztratí krátkodobě svůj výdělek. U zaměstnanců je účast na nemocenském pojištění povinná ze zákona. U osob samostatně výdělečně činných vzniká účast dobrovolně (ČSSZ, 2016).

Za zaměstnance platí pojistné na nemocenské pojištění jejich zaměstnavatelé společně s pojistným na důchodové pojištění a příspěvkem na státní politiku zaměstnanosti. U osob samostatně výdělečně činných se rozlišuje pojistné na nemocenské i důchodové pojištění a každé z nich se platí zvlášť (Ženíšková a Přib, 2016).

Proběhl návrh zákona na změny v sociálním pojištění, které pokud projdou schvalovacím procesem, nastanou účinnosti od roku 2018. Mezi změnu z hlediska nemocenského se jedná ohledně doby splatnosti pojistného. Nyní se pojistné platí od 1. do 20. dne následujícího měsíce, v návrhu zákona se plánuje se splatností vždy za daný měsíc, ke kterému se vztahují, a to do konce měsíce (Partners media, 2016).

3.6.1 Účast zaměstnanců na nemocenském pojištění

Podmínka pro účast zaměstnanců na nemocenském pojištění je vykonávání činnosti, tedy jejich závislé činnosti na území České republiky, případně dočasný výkon práce mimo území České republiky, pokud místo výkonu práce je trvale v České republice. Dále musí být sjednaná výše započitatelného příjmu alespoň 2 500 Kč za kalendářní měsíc s výjimkou zaměstnání malého rozsahu a DPP (Zákon č. 187/2006 Sb.).

U zaměstnání malého rozsahu není sjednán měsíční příjem nebo sjednán je, ovšem smluvená částka je nižší než 2 500 Kč v kalendářním měsíci. U tohoto druhu zaměstnání se zakládá účast na nemocenském pojištění pouze v těch měsících, ve kterých zaměstnanec dosáhl příjmu alespoň ve výši 2 500 Kč. Oznamovací povinnost je zde stanovena po skončení daného měsíce. Zaměstnavatel je povinen oznámit nástup takového zaměstnance do 20. dne následujícího měsíce po uplynutí kalendářního měsíce, ve kterém byl zaměstnanec poprvé účasten nemocenského pojištění, tedy v měsíci, jehož příjem byl vyšší než 2 500 Kč (Zákon č. 187/2006 Sb.).

V případě, že je zaměstnanec činný na základě Dohody o provedení práce, je účasten nemocenského pojištění v měsíci, kdy jeho započitatelný příjem byl vyšší než 10 000 Kč (Ženíšková a Přib, 2016).

3.6.2 Vyměřovací základ pro nemocenské pojištění zaměstnance

Vyměřovací základ se určuje zvlášť pro zaměstnance i zaměstnavatele. Vyměřovací základ se určuje pouze u zaměstnanců, kteří jsou účastni nemocenského pojištění. Zjišťuje se jako úhrn započitatelných příjmů za kalendářní měsíc, který je označován jako rozhodné období (Ženíšková, 2016a).

Mezi započitatelné příjmy se řadí příjmy, které jsou předmětem daně a nejsou od ní osvobozeny, a které zaúčtoval zaměstnanci zaměstnavatel. Z těchto příjmů je nutné vyjmout nezapočitatelná plnění, kam patří náhrada škody, odškodné, jednorázová sociální výpomoc a plnění, které se poskytlo požitavatel starobního či invalidního důchodu pro invaliditu třetího stupně po době delší než jeden rok ode dne, kdy skončil v zaměstnání (Ženíšková, 2016a).

3.6.3 Účast OSVČ na nemocenském pojištění

Osoba samostatně výdělečně činná se účastní nemocenského pojištění, tedy i platí pojistné na nemocenské pojištění dobrovolně. Pro účast je nutné se přihlásit. K nemocenskému pojištění se nelze přihlásit zpětně (Ženíšková, 2016a).

Pojištění OSVČ vzniká dnem, který uvedla v přihlášce. Jedná se nejdříve o den, kdy byla přihláška podána a zároveň OSVČ vykonává svou činnost. OSVČ se nemůže k nemocenskému pojištění přihlásit přede dnem zahájení samostatné výdělečné činnosti (Ženíšková a Přib, 2016).

Pojistné na nemocenské pojištění OSVČ je dobrovolné, vyžaduje se tedy, aby placení pojistného ve stanovené lhůtě a alespoň minimální výši. Pokud dojde k porušení některé z podmínek, účast na nemocenském pojištění OSVČ zaniká posledním dnem v kalendářním měsíci, ve kterém bylo pojistné zapláceno řádně a včas. Účast poté může opět vzniknout na základě přihlášky (Ženíšková a Přib, 2016).

3.6.4 Měsíční základ pro pojistné na nemocenské pojištění OSVČ

Pro pojistné na nemocenské pojištění je pro OSVČ základem pojistného částka, kterou si sama určí. Minimální výše pro měsíční základ se odvozuje od částky rozhodné pro účast na nemocenském pojištění zaměstnanců. U zaměstnanců se jedná o částku 2 500 Kč, u OSVČ je to dvojnásobek, tedy 5 000 Kč. Výpočet měsíčního základu probíhá tak, že se vypočtený nebo určený roční vyměřovací základ vydělí počtem kalendářních měsíců, ve kterých OSVČ vykonávala svou činnost, přičemž se nezapočítávají měsíce, v kterých

měla po celý kalendářní měsíc nárok na nemocenské nebo peněžitou pomoc v mateřství (Ženíšková, 2016a).

Maximální měsíční základ se vypočte z určeného, případně vypočteného ročního vyměřovacího základu, který je uvedený na posledním Přehledu, přičemž se může přihlížet k Přehledům, které byly podány až tři kalendářní roky zpětně. Pokud OSVČ v předcházejících třech letech nevykonávala činnost nebo došlo k jiným zákonným situacím, maximální vyměřovací základ je roven polovině průměrné mzdy (Ženíšková, 2016a).

3.6.5 Vztah důchodového a nemocenského pojištění u OSVČ

V současné době již nemá důchodové pojištění OSVČ žádnou spojitost s nemocenským pojištěním. Účast na nemocenském pojištění nemá vliv na určování měsíčního vyměřovacího základu pro zálohy na důchodové pojištění, ani určení ročního vyměřovacího základu pro pojistné na důchodové pojištění (Ženíšková, 2016a).

Měsíční základ pro odvod pojistného na nemocenské pojištění a zároveň stanovení výše dávek si OSVČ ovlivňuje sama pomocí zvoleného ročního vyměřovacího základu. Pojistné na nemocenské pojištění a zálohy na důchodové pojištění se platí odděleně. „Pojistné na nemocenské pojištění platí OSVČ z měsíčního základu, zálohy na pojistné na důchodové pojištění platí z měsíčního vyměřovacího základu.“ (Ženíšková, 2016a).

3.7 Dávky nemocenského pojištění

V nemocenském pojištění se poskytují čtyři druhy peněžitých dávek, a to nemocenské, peněžita pomoc v mateřství, ošetrovné a vyrovnávací příspěvek v těhotenství a mateřství. Tyto dávky nemocenského pojištění vyplácí okresní správa sociálního zabezpečení podle místní příslušnosti a hradí se ze státního rozpočtu. Dávky se vyplácí za kalendářní dny (MPSV, 2016).

„Nárok na dávky nemocenského pojištění mají osoby, které jsou účastny nemocenského pojištění. U zaměstnaných osob je účast povinná. Osoby samostatně výdělečně činné si mohou platit nemocenské pojištění dobrovolně. OSVČ pak mají nárok na nemocenské a peněžitou pomoc v mateřství.“ (Mladá fronta, 2016).

Pro nárok na nemocenské musí probíhat pracovní poměr. Nemocenské je možné pobírat i v 7 denní ochranné lhůtě po skončení pracovního poměru při vzniku pracovní neschopnosti. Tento nárok z titulu ochranné lhůty se nevztahuje na ošetrovné (CN Invest, 2016).

3.7.1 Denní vyměřovací základ

Denní vyměřovací základ vypočítává OSSZ, zatímco zaměstnavatel stanovuje rozhodné období, z něhož se následně zjišťují údaje pro výpočet dané dávky. Zaměstnavatel určuje ze 4 způsobů stanovení rozhodného období:

- a) RO je 12 kalendářních měsíců před vznikem sociální události
- b) RO se počítá od vstupu do zaměstnání do konce kalendářního měsíce, před kterým vznikla sociální událost, v případě, že zaměstnání trvalo méně než 12 měsíců
- c) RO se počítá od vstupu do zaměstnání do konce kalendářního měsíce, v němž došlo k nástupu do zaměstnání, nebo do skončení zaměstnání, v případě, že sociální událost vznikla v měsíci, ve kterém zaměstnanec nastoupil do zaměstnání
- d) RO je první předcházející kalendářní rok s nejméně 30 započitatelnými dny, není-li v RO 12 kalendářních měsíců alespoň 7 započitatelných dnů, nebo v něm není žádný započitatelný příjem (Ženíšková a Přib, 2016).

Denní vyměřovací základ se vypočítá tak, že úhrn příjmů v RO se vydělí počtem započitatelných dnů. Vyměřovací základy se počítají za ty měsíce, ve kterých došlo k odvedení pojistného na sociální zabezpečení. Od započitatelných dnů RO se odečítají vyloučené dny, za něž se považují dny, kdy zaměstnanci náležela náhrada mzdy a dny pracovní neschopnosti, kterou si zaměstnanec způsobil úmyslně (Ženíšková a Přib, 2016).

Vypočtený DVZ se dále upravuje tzv. redukcí. Zákon stanovuje 3 redukční hranice.

Tabulka 5

Stanovení redukčních hranic DVZ pro nemocenské v letech 2016 a 2017

	Částka DVZ		Procentní sazba z DVZ
	2016	2017	
1. redukční hranice	901 Kč	942 Kč	90%
2. redukční hranice	1 351 Kč	1 412 Kč	60%
3. redukční hranice	2 701 Kč	2 824 Kč	30%

Zdroj: Zákon o nemocenském pojištění s komentářem a příklady; vlastní zpracování

Denní vyměřovací základ pro stanovení nemocenského se dále upravuje pomocí redukčních hranic. Vypočtená částka po redukcí se zaokrouhluje na 2 desetinná místa.

3.7.2 Nemocenské

Pro nárok na nemocenské je nutné uznání dočasné pracovní neschopnosti u ošetřujícího lékaře a účast na nemocenském pojištění v době vzniku dočasné pracovní neschopnosti (Havit, 2016).

Další podmínkou je trvání dočasné pracovní neschopnosti nejméně po dobu 14 kalendářních dní. Během prvních 14 kalendářních dní dočasné pracovní neschopnosti náleží zaměstnanci náhrada mzdy od zaměstnavatele. Z titulu nemocenského mají shodně zaměstnanec i OSVČ nárok od 15. dne trvání DPN (Ženíšková a Přib, 2016).

3.7.3 Nemocenské u zaměstnance

Obecný předpoklad pro vznik nároku na dávku nemocenského je, že všechny podmínky pro vznik nároku i výplatu byly splněny v době účasti zaměstnance na nemocenském pojištění. Nárok může zaměstnanci vznikat nejen během doby zaměstnání, ale také v tzv. ochranné lhůtě (Schmied a Vlasák, 2016).

„Nemocenské se poskytuje za kalendářní dny, a to zpravidla za „celé“ kalendářní dny. Důsledkem zásady, že zaměstnanec nemá nárok na výplatu nemocenského za dobu, po kterou vykonává práci v nemocensky pojištěném zaměstnání, z něhož mu náleží

nemocenské, je však rovněž možnost poskytování nemocenského pouze za část dne.“
(Schmied a Vlasák, 2016).

3.7.4 Nemocenské u OSVČ

Pro vznik nároku na nemocenské musí být OSVČ alespoň 3 měsíce účastna nemocenského pojištění. Ověřování nároku na nemocenské probíhá vždy ke dni vzniku pracovní neschopnosti nebo karantény. Od roku 2014 OSVČ účastná na nemocenském pojištění není povinně účastna důchodového pojištění, nemusí tedy měsíčně platit zálohy na důchodové pojištění (Ženíšková a Přib, 2016).

Pojistné na nemocenské pojištění činí 2,3 % ze stanoveného měsíčního základu. Měsíční základ si určuje OSVČ mezi minimálním a maximálním základem pojistného. Toto pojistné je splatné vždy od 1. do 20. dne následujícího kalendářního měsíce. Pokud OSVČ nezplatí pojistné ve stanovené lhůtě, pojistné mu zaniká. Lze ho zaplatit dopředu za stanovený rok, ovšem tuto skutečnost musí OSVČ oznámit příslušné OSSZ, jinak bude pokládáno za platbu za daný měsíc (Pilátová, 2016).

OSVČ vzniká nárok na dávky nemocenského v délce trvání dočasné pracovní neschopnosti nejméně 14 kalendářních dnů. Ovšem pokud je uznána dočasně práce neschopná po dobu kratší, nemá nárok na žádnou náhradu svého výdělku, jako je u zaměstnance náhrada mzdy. OSVČ se pro tento případ musí finančně zajistit sama.

Z titulu dávek nemocenského pojištění OSVČ náleží jen nemocenské a peněžité pomoci v mateřství. Výše dávek se stanovuje stejně jako u zaměstnanců (Ženíšková a Přib, 2016).

3.7.5 Podpůrčí doba

Podpůrčí dobou se nazývá období, ve kterém se vyplácí nemocenské. Podpůrčí doba tedy začíná 15. kalendářním dnem trvání DPN. Končí dnem ukončení dočasné pracovní neschopnosti, ovšem podpůrčí doba trvá nejdéle 380 kalendářních dnů ode dne vzniku DPN (Schmied a Vlasák, 2016).

Pokud vznikne nárok na nemocenské z titulu DPN, do podpůrní doby se započítává také doba všech předcházejících dočasných pracovních neschopností, pokud spadají do období 380 kalendářních dnů před vznikem poslední DPN. Při započítávání předchozích DPN nezáleží na důvodu, pro který byla uznána, ani zda při ní náleželo nemocenské. Předchozí DPN se nezapočítávají do podpůrní doby, pokud nemocensky pojištěná činnost trvala alespoň 190 kalendářních dnů (Schmied a Vlasák, 2016).

3.8 Demografické údaje

Pro účely důchodového pojištění byly zjištěny údaje o věkové struktuře obyvatel v České republice.

Tabulka 6

Věkové složení obyvatel České republiky k 31. 12. 2015

Věk	Muži	Ženy	Celkem
0	56 803	53 974	110 777
1-9	528 403	502 971	1 031 374
10-19	482 359	457 209	939 568
20-29	654 970	625 656	1 280 626
30-39	834 433	787 021	1 621 454
40-49	809 148	768 625	1 577 773
50-54	347 096	337 966	685 062
55-59	323 938	329 501	653 439
60-64	345 762	375 596	721 358
65-69	319 544	373 448	692 992
70-74	214 962	280 227	495 189
75-79	130 133	193 562	323 695
80-84	83 653	148 352	232 005
85-89	41 916	93 107	135 023
90-94	11 873	35 213	47 086
95 +	1 337	5 085	6 422
Celkem	5 186 330	5 367 513	10 553 843

Zdroj: ČSÚ; vlastní zpracování

Rozdělení obyvatel podle věkových skupin slouží ke zhodnocení počtu obyvatel v různých věkových kategoriích. V posledních letech se snižuje porodnost, oproti tomu se navyšuje počet osob v důchodovém věku. Zvyšování věku dožití ovlivňuje zejména lepší zdravotní péče a se zvyšující se délkou života dochází k navyšování výdajů hrazených z veřejných rozpočtů. Tyto výdaje se realizují zejména v oblasti zdravotnictví a v oblasti sociálního zabezpečení k výplatě starobních důchodů. Z důvodu prodlužující se průměrné délky života a zároveň snižující se porodnosti, dochází k nepoměru, kdy v následujících desetiletích nebude možné udržovat průběžný systém financování důchodů, který představuje I. pilíř.

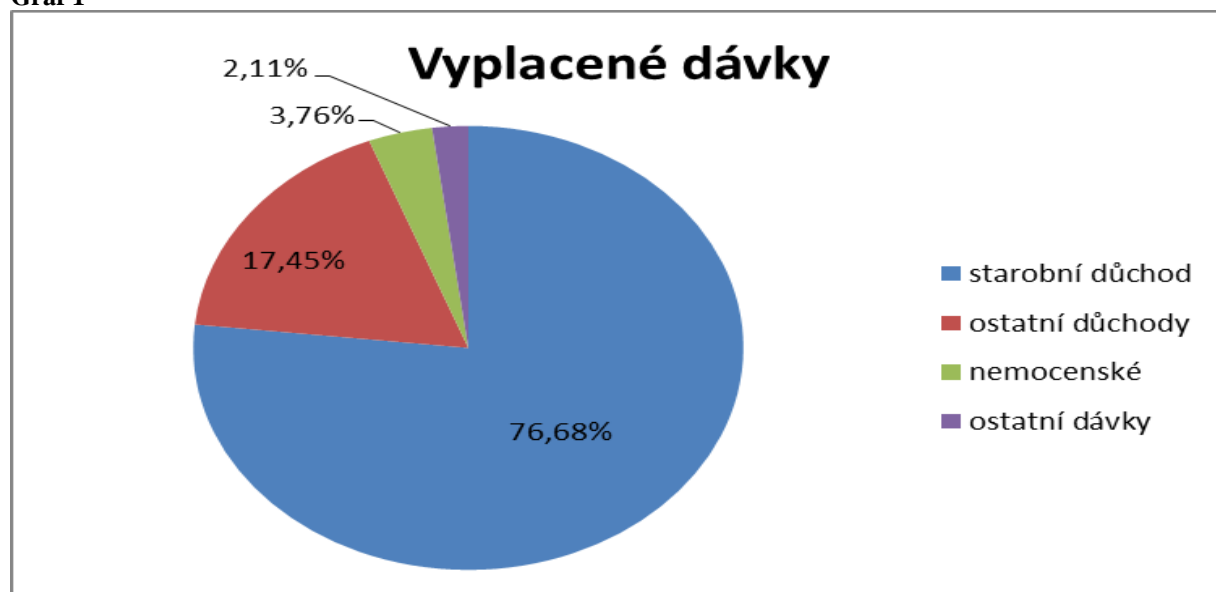
3.9 Financování systému sociálního zabezpečení

Příjmy systému sociálního zabezpečení pochází především od poplatníků sociálního pojištění, tedy příjmy z důchodového a sociálního pojištění a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti. Minoritní podíl příjmů tvoří transfery (ČSSZ, 2016).

Většinový podíl výdajů České správy sociálního zabezpečení tvoří dávky sociálního zabezpečení, menšinově jsou zastoupeny provozní výdaje.

Vyplacené dávky sociálního zabezpečení v roce 2015

Graf 1

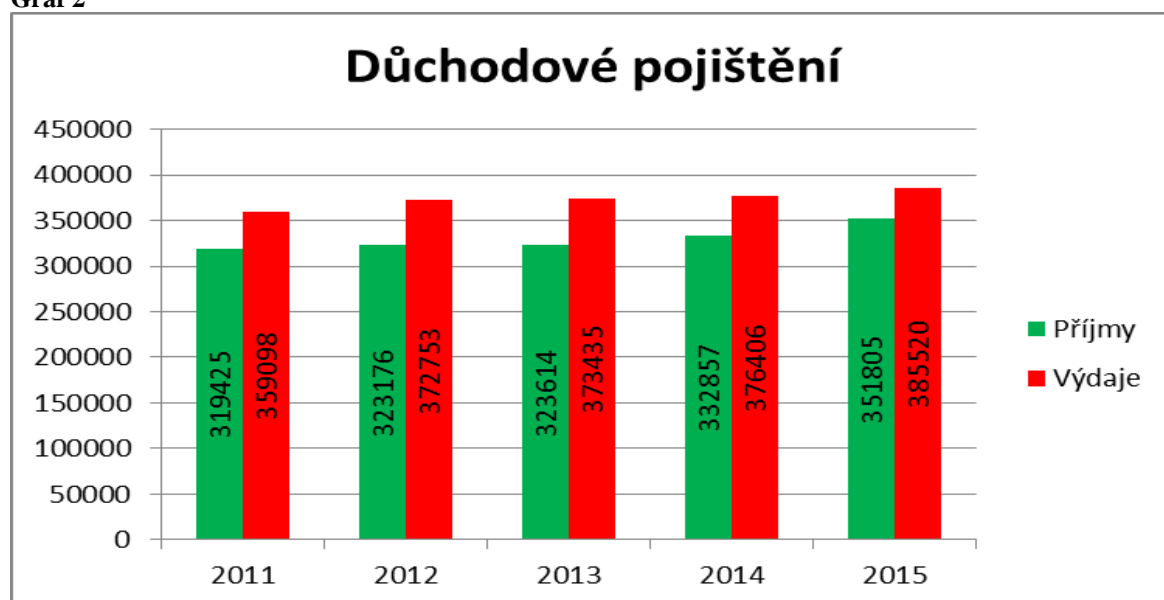
Zdroj: ČSSZ; vlastní zpracování

Zhruba tři čtvrtiny ze všech vyplacených dávek tvoří starobní důchody. Jedná se o nejpodstatnější položku sociálního zabezpečení, a to jak z hlediska příjmů prostřednictvím důchodového pojištění, tak v podobě výdajů na vyplácené starobní důchody. Další významnou položku z objemu vyplácených dávek tvoří ostatní důchody, kam se zahrnuje invalidní důchod, vdovský a vdovecký důchod a sirotčí důchod. Zhruba 4 % zastupují dávky nemocenského pro případ nemoci či úrazu a v případě ostatních dávek se jedná o ošetrovné, peněžitou pomoc v mateřství a vyrovnávací příspěvek v těhotenství a mateřství.

Příjmy a výdaje důchodového pojištění

Graf 2

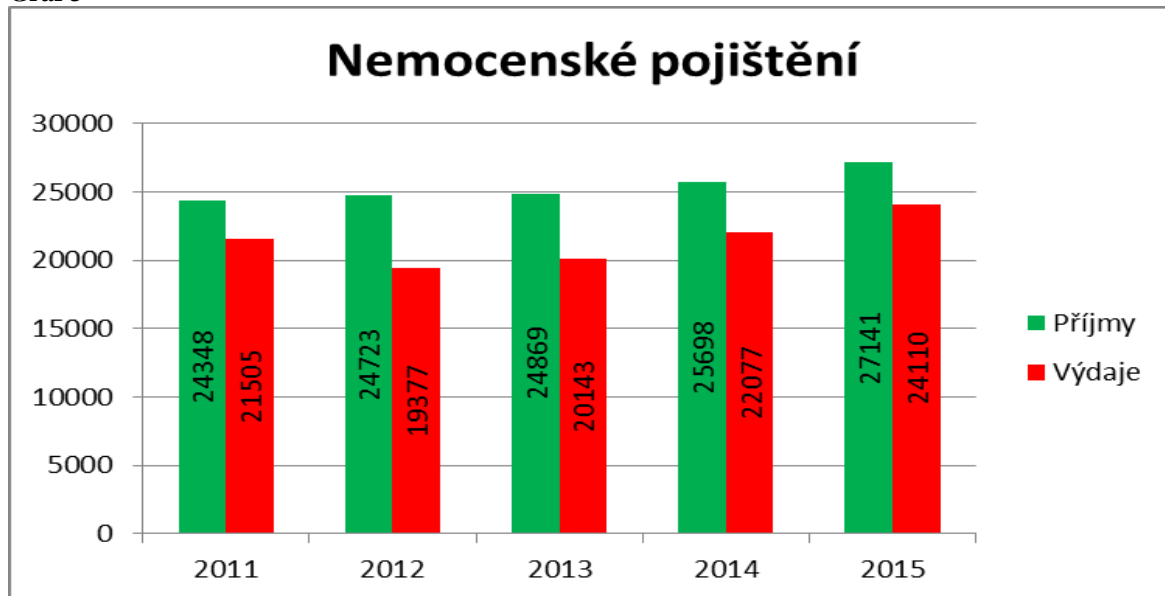

Zdroj: ČSSZ; vlastní zpracování

V grafu jsou porovnány příjmy získané prostřednictvím důchodového pojištění od poplatníků a výdaje, které představují vyplácené dávky, tedy důchody. Jsou zahrnuty veškeré druhy důchodů, kde největší podíl na výdajích tvoří starobní důchody. Každý rok dochází k postupnému nárůstu v oblasti příjmů i výdajů v důchodovém pojištění. Tento systém je v České republice průběžně financovaný a dlouhodobě dochází k převýšení výdajů nad příjmy.

Příjmy a výdaje nemocenského pojištění

Graf 3

Zdroj: ČSSZ; vlastní zpracování

Podobně jako u předchozího grafu se porovnávají příjmy a výdaje významné složky sociálního zabezpečení. V tomto grafu představují příjmy pro nemocenské pojištění přijaté pojistné od poplatníků, kde není účast tak samozřejmá jako u důchodového pojištění. Tyto příjmy ovlivňují osoby samostatně výdělečně činné, které se mohou dobrovolně přihlásit, pokud se účastní důchodového pojištění. Výdaje tvoří dávky nemocenského, ošetrovného, peněžité pomoci v mateřství a vyrovnávacího příspěvku v těhotenství a mateřství. Oproti důchodovému pojištění příjmy převyšují výdaje.

3.10 Počet pojištěných osob

Pojištěné osoby představují poplatníky důchodového pojištění v systému sociálního zabezpečení. Tyto osoby tvoří hlavní příjmy důchodového pojištění.

Tabulka 7

Poplatníci důchodového pojištění

	30.9.2014	30.9.2015	30.9.2016
Zaměstnanci	4 290 020	4 375 642	4 432 835
OSVČ	688 783	687 380	687 832
Dobrovolně DP	6 186	6 929	7 507
Celkem	4 984 989	5 069 951	5 128 174

Zdroj: ČSSZ; vlastní zpracování

Hlavní skupinou poplatníků důchodového pojištění jsou zaměstnanci, kteří se na platbách podílejí společně se svým zaměstnavatelem. Během dvou sledovaných let došlo k jejich výraznému nárůstu. U osob samostatně výdělečně činných, které platí zálohy na důchodové pojištění, naopak dochází k mírnému poklesu, stejně jako u osob, které se dobrovolně účastní důchodového pojištění.

Tabulka 8

Počet OSVČ a jejich účast na pojištění

		2014	2015
Celkový počet OSVČ	hlavní činnost	586 112	578 544
	vedlejší činnost	386 244	397 408
	celkem	972 356	975 952
Platí zálohy na DP	hlavní činnost	585 541	578 064
	vedlejší činnost	90 647	97 636
	celkem	676 188	675 700
Dobrovolně účastny NP		91 854	91 065

Zdroj: ČSSZ; vlastní zpracování

Celkově došlo k meziročnímu navýšení počtu činností osob samostatně výdělečně činných o 3 596 osob. Došlo k poklesu osob vykonávající hlavní činnost o 7 568 osob, oproti tomu dochází k navýšení počtu vedlejších činností OSVČ. Vedlejší činnost vykonávají především osoby souběžně se svým zaměstnáním, studenti či matky na mateřské dovolené. Výhodou je, že pokud je daňový základ OSVČ vykonávající vedlejší činnost do zákonného limitu, neplatí sociální pojištění. OSVČ se při platbě důchodového pojištění mohou dobrovolně účastnit nemocenského pojištění. Tato účast vykazuje velmi mírný pokles.

4 Analytická část

V následující části bude uvedeno praktické zhodnocení teoretických východisek včetně souvisejících informací k důchodovému a nemocenskému pojištění. Stěžejní část bude tvořit modelový příklad, kde dojde k porovnání zaměstnance a osoby samostatně výdělečně činné z hlediska dvou velkých skupin dávek sociálního zabezpečení, kterými jsou starobní důchod a dávky nemocenského. Zaměstnanec i osoba samostatně výdělečně činná budou z hlediska dávek sociálního zabezpečení porovnávány na třech hladinách příjmů, které se stanoví ve výši minimální mzdy, průměrné mzdy a nadprůměrného výdělku.

Modelový příklad

Na základě modelového příkladu dojde ke srovnání zaměstnance a osoby samostatně výdělečně činné u dvou nejběžnějších případů výplaty dávek ze sociálního pojištění, kterými jsou nemocenské pojištění ve formě nemocenského a důchodové pojištění prostřednictvím starobního důchodu. V době dočasné pracovní neschopnosti z hlediska finanční náhrady během nemoci se bude posuzovat výplata nemocenského u zaměstnance a osoby samostatně výdělečně činné. Stejně tak budou porovnávány dávky důchodového pojištění pro starobní důchod u obou posuzovaných osob. Pro lepší srovnání budou u zaměstnance i osoby samostatně výdělečně činné zvoleny tři hladiny příjmů – minimální mzda zaměstnance a minimální vyměřovací základ u OSVČ, příjem ve výši průměrné mzdy a nadprůměrný příjem ve výši 100 000 Kč u obou porovnávaných osob.

4.1 Důchodové pojištění

Modelový příklad pro účely důchodového pojištění bude sestaven pro porovnání nejčastěji vyplácené dávky z tohoto pojištění, kterou je starobní důchod. Ke srovnání dojde mezi dvěma subjekty, kterými jsou zaměstnanec a OSVČ. Ve výpočtu budou předpokládány tři různé hladiny příjmů shodné pro obě pojištěné osoby. Minimální výše příjmů bude u zaměstnance stanovena ve výši zákonně stanovené minimální mzdy a u osoby samostatně výdělečně činné bude do výpočtu vstupovat minimální vyměřovací základ z titulu důchodového pojištění. Další skupina příjmů je u obou pojištěných osob ve výši průměrné mzdy a z hlediska nadprůměrných výdělků bude stanoven měsíční příjem ve výši 100 000 Kč, který se blíží maximálnímu vyměřovacímu základu.

4.1.1 Pojistné na důchodové pojištění u zaměstnance

- **MINIMÁLNÍ MZDA**

Vyměřovací základ = 11 000 Kč

Pojistné na důchodové pojištění

→ Zaměstnavatel = 11 000 Kč * 21,5 % = 2 365 Kč

→ Zaměstnanec = 11 000 Kč * 6,5 % = 715 Kč

Pojistné celkem **3 080 Kč**

Zaměstnanec pobírající minimální mzdu odvádí na důchodové pojištění 715 Kč, celkové odvody činí 3 080 Kč.

- **PRŮMĚRNÁ MZDA**

Vyměřovací základ = 28 232 Kč

Pojistné na důchodové pojištění

→ Zaměstnavatel = 28 232 Kč * 21,5 % = 6 070 Kč

→ Zaměstnanec = 28 232 Kč * 6,5 % = 1 836 Kč

Pojistné celkem **7 906 Kč**

Zaměstnanec dosahující ohodnocení ve výši průměrné mzdy odvádí ze své hrubé mzdy pojistné na důchodové pojištění ve výši 1 836 Kč, u zaměstnavatele činí pojistné 6 070 Kč.

- **NADPRŮMĚRNÁ MZDA**

Vyměřovací základ = 100 000 Kč

Pojistné na důchodové pojištění

→ Zaměstnavatel = 100 000 Kč * 21,5 % = 21 500 Kč

→ Zaměstnanec = 100 000 Kč * 6,5 % = 6 500 Kč

Pojistné celkem **28 000 Kč**

U zaměstnance se mzdou 100 000 Kč dochází k odvodům na důchodové pojištění ve výši 28 000 Kč, kdy přímo zaměstnanci je odváděno pojistné 6 500 Kč z jeho hrubé mzdy a zaměstnavatel za něj odvádí pojistné ve výši 21 500 Kč.

4.1.2 Starobní důchod u bývalého zaměstnance

Pan Slaviček se narodil v lednu 1954 a uvažuje o odchodu do důchodu. Jeho celková doba pojištění trvá 40 let. Podmínkou pro uznání nároku na důchod je získání potřebné doby pojištění a dosažení stanoveného věku. Má pan Slaviček vzhledem ke stanoveným podmínkám nárok na výplatu dávek důchodového pojištění?

Nejprve je nutné zjistit důchodový věk. U žen se přihlíží nejen k roku narození, ale také k počtu vychovaných dětí, u mužů pouze k roku narození. Muži narození v roce 1954, dosahují důchodového věku v 63 letech a 2 měsících. Pro pana Slavička je to tedy v březnu 2017.

Potřebná doba pojištění se stanovuje podle roku, ve kterém pojištěnec dosáhne důchodového věku.

Tabulka 9

Minimální doba pojištění v jednotlivých letech

Dosažení důchodového věku	Potřebná doba pojištění
Před rokem 2010	25 let
V roce 2010	26 let
V roce 2011	27 let
V roce 2012	28 let
V roce 2013	29 let
V roce 2014	30 let
V roce 2015	31 let
V roce 2016	32 let
V roce 2017	33 let
V roce 2018	34 let
Po roce 2018	35 let

Zdroj: ČSSZ; vlastní zpracování

V tabulce jsou popsány délky potřebné doby pojištění pro přiznání starobního důchodu při dosažení důchodového věku v daném roce. Pro přiznání důchodu od roku 2018 bude nutné mít alespoň 35 let účasti na důchodovém pojištění v okamžiku dosažení důchodového věku.

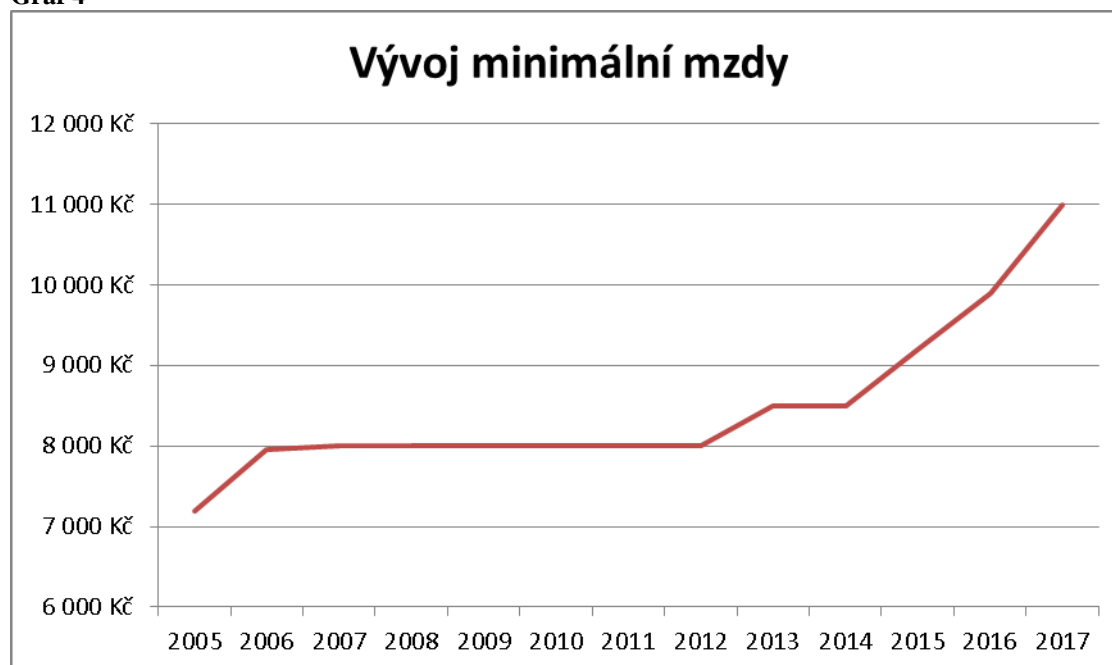
Pan Slavíček dosáhl důchodového věku v roce 2017, kdy je potřebná doba pojištění 33 let. Tuto podmínku splňuje, neboť jeho celková doba pojištění činí 40 let.

Rozhodné období, ve kterém jsou zkoumány mzdy, se sleduje v letech 1986-2016. Toto období končí vždy rok před přiznáním důchodu. K lepšímu znázornění rozdílů bude počítáno po celou dobu pojištění se stejnou výší mzdy.

- **MINIMÁLNÍ MZDA**

Vývoj minimálních mezd od roku 2005

Graf 4

Zdroj: MPSV; vlastní zpracování

V průběhu let dochází k postupnému navyšování minimální mzdy u zaměstnance. V letech 2007-2012 činila 8 000 Kč, následně se do roku 2014 zvýšila o 500 Kč a od roku 2015 dochází ke každoročnímu navyšování minimální mzdy. V současné době je stanovena ve výši 11 000 Kč, kdy se stát snaží podpořit zaměstnance, a to jak z hlediska možné diskriminace od zaměstnavatelů, zejména u méně kvalifikovaných pozic, tak i z hlediska potenciálních zaměstnanců, které se snaží motivovat prostřednictvím minimální výše mzdy.

Pan Slavíček měl po celou dobu svého zaměstnání minimální mzdu, která v přepočtu na současnou hodnotu činí 11 000 Kč. Mzda ve výši 11 000 Kč je zároveň zákonem stanovená minimální mzda pro rok 2017. Pro účely výpočtu bude předpokládáno, že po celou dobu pojištění měl pan Slavíček mzdu fixní ve výše stanovené výši. Jeho celková doba pojištění činí 40 let.

Osobní vyměřovací základ

OVZ = 11 000 Kč

Výpočtový základ

Redukce do 12 423 Kč = 100 %

11 000 Kč - v celé výši

Doba pojištění

40 let x 1,5 % = 60 %

Procentní výměra důchodu

11 000 Kč x 60 % = 6 600 Kč

Základní výměra důchodu

Pro rok 2017 je základní výměra důchodu stanovena na 2 550 Kč.

Celková výše důchodu

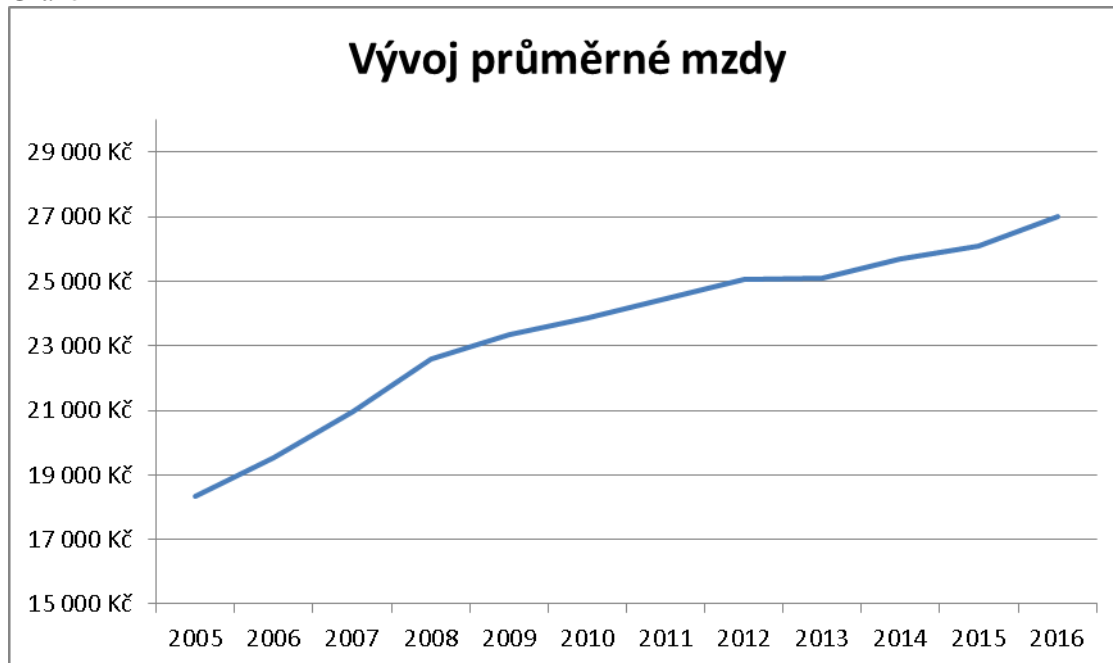
6 600 Kč + 2 550 Kč = **9 150 Kč**

Pokud zaměstnanec po celou dobu svého zaměstnání pobíral v přepočtu na současnou hodnotu minimální mzdu ve výši 11 000 Kč, jeho výše starobního důchodu přiznaného v roce 2017 by byla 9 150 Kč.

- **PRŮMĚRNÁ MZDA**

Vývoj průměrných mezd od roku 2005

Graf 5

Zdroj: ČSÚ; vlastní zpracování

Průměrná mzda se v průběhu let neustále zvyšuje. Na začátku sledovaného období v roce 2005 dosahovala výše 18 344 Kč, dokonce ani v důsledku hospodářské krize nedochází k jejímu poklesu, naopak se zvyšuje. Nárůst mezd má příčinu v růstu ekonomiky. V roce 2015 byla průměrná mzda ve výši 26 072 Kč, ve 3. čtvrtletí roku 2016 průměrná mzda dosahovala 27 020 Kč. Oproti stejnému období předchozího roku došlo k nárůstu o 4,5 %, reálně se zvýšila o 4 %. Údaje o průměrné mzdě za celé období roku 2016 nejsou k dispozici. Průměrná mzda je zobrazována v hrubé výši, včetně příplatků za přesčas, náhrady mzdy a odměn.

Pan Slavíček po dobu své ekonomicky aktivní činnosti dosahoval příjmů ze zaměstnání v přepočtu na současnou hodnotu ve výši průměrné mzdy. Průměrná mzda v roce 2017 činí 28 232 Kč. Celková doba jeho pojištění je 40 let. Pro účely modelového příkladu bude předpokládáno, že po celou dobu pojištění dosahoval fixní výše mzdy.

Osobní vyměřovací základ

OVZ = 28 232 Kč

Výpočtový základ

Redukce výpočtového základu

Do 12 423 Kč = 100 %

12 423 Kč - 112 928 Kč = 26 %

100 % z 12 423 Kč

$(28\,232 - 12\,423) = 15\,809 \text{ Kč} \times 26\% = 4\,111 \text{ Kč}$

$12\,423 + 4\,111 = 16\,534 \text{ Kč}$

Doba pojištění

40 let $\times$ 1,5 % = 60 %

Procentní výměra důchodu

16 534 Kč $\times$ 60 % = 9 921 Kč

Základní výměra důchodu

Pro rok 2017 je základní výměra důchodu stanovena na 2 550 Kč.

Celková výše důchodu

9 921 Kč + 2 550 Kč = **12 471 Kč**

Zaměstnanec, který pobírá v přepočtu na současnou hodnotu průměrnou mzdu ve výši 28 232 Kč po celou dobu svého pojištění, bude nárokovat důchod ve výši 12 471 Kč.

- **NADPRŮMĚRNÁ MZDA**

Pojištěnec za dobu svého zaměstnání dosahoval v přepočtu na současnou hodnotu odměnu za práci ve výši nadprůměrné mzdy 100 000 Kč. Celková doba pojištění činí 40 let.

Osobní vyměřovací základ

OVZ = 100 000 Kč

Výpočtový základ

Redukce

Do 12 423 Kč = 100 %

12 423 Kč - 112 928 Kč = 26 %

100 % z 12 423 Kč

$(100\,000 - 12\,423) = 87\,577\text{ Kč} \times 26\% = 22\,771\text{ Kč}$

$12\,423 + 22\,771 = 35\,194\text{Kč}$

Doba pojištění

40 let x 1,5 % = 60 %

Procentní výměra důchodu

$35\,194\text{ Kč} \times 60\% = 21\,117\text{ Kč}$

Základní výměra důchodu

Pro rok 2017 je základní výměra důchodu stanovena na 2 550 Kč.

Celková výše důchodu

$21\,117\text{ Kč} + 2\,550\text{ Kč} = \mathbf{23\,667\text{ Kč}}$

U zaměstnance, který má po celou dobu svého zaměstnání nadprůměrnou mzdu, stanovenou ve výši 100 000 Kč při přepočtu na současnou hodnotu, bude výše důchodu přiznaného v roce 2017 činit 23 667 Kč.

4.1.3 Zálohy na pojistné OSVČ

OSVČ vykonávající hlavní samostatně výdělečnou činnost je povinna platit měsíční zálohy na důchodové pojištění. Každý rok se stanovují minimální zálohy, které byly pro rok 2016 stanoveny na 1 972 Kč měsíčně a v roce 2017 na 2 061 Kč měsíčně. Maximální záloha je přitom stanovena při výkonu hlavní i vedlejší činnosti na 32 975 Kč. Jaká bude výše záloh u třech sledovaných hladin příjmů OSVČ?

Záloha se vypočte z měsíčního vyměřovacího základu ve výši 29,2 %.

Tabulka 10

Minimální záloha na důchodové pojištění OSVČ

Rok	Minimální záloha
2010	1 731 Kč
2011	1 807 Kč
2012	1 836 Kč
2013	1 890 Kč
2014	1 894 Kč
2015	1 943 Kč
2016	1 972 Kč
2017	2 061 Kč

Zdroj: ČSSZ; Vlastní zpracování

Minimální měsíční záloha placená na důchodové pojištění osob samostatně výdělečně činných se každoročně mění. Minimální výše zálohy se vypočítává z průměrné mzdy, kdy se vynásobí čtvrtina průměrné mzdy pro daný rok a sazba důchodového pojištění OSVČ ve výši 29,2 %. Pro rok 2017 je stanovena průměrná mzda ve výši 28 232 Kč a po výpočtu je stanovena minimální výše zálohy důchodového pojištění na 2 061 Kč.

- **MINIMÁLNÍ PŘÍJEM**

Minimální roční vyměřovací základ = 84 696 Kč

Měsíční vyměřovací základ = 84 696 Kč /12 = 7 058 Kč

Vypočtená záloha na důchodové pojištění

7 058 Kč x 29,2 % = **2 061 Kč**

Vypočtená záloha z minimálního měsíčního vyměřovacího základu je ve výši 2 061 Kč. Záloha je ve stejné výši jako zákonně stanovená minimální výše zálohy na pojistné OSVČ pro rok 2017. Minimální výše zálohy je stanovena pro OSVČ vykonávající hlavní činnost.

- **PRŮMĚRNÝ PŘÍJEM**

Pro účely modelového příkladu byl uvažován průměrný vyměřovací základ OSVČ ve výši poloviny průměrné mzdy. Průměrná mzda je v roce 2017 ve výši 28 232 Kč, průměrný vyměřovací základ je tedy stanoven na 14 116 Kč.

Vyměřovací základ = 169 392 Kč

Měsíční vyměřovací základ = 14 116 Kč

Vypočtená záloha na důchodové pojištění

14 116 Kč x 29,2 % = **4 122 Kč**

Vypočtená záloha pro průměrný vyměřovací základ je vyšší než minimální záloha, OSVČ je tedy povinna platit měsíční zálohu na pojistné ve výši 4 122 Kč.

- **NADPŮRMĚRNÝ PŘÍJEM**

Pro tento výpočet byl stanoven nadprůměrný příjem ve výši 100 000 Kč měsíčně.

Roční příjmy = 1 200 000 Kč

Vyměřovací základ = 600 000 Kč

Měsíční vyměřovací základ = 50 000 Kč

Vypočtená záloha na důchodové pojištění

$$50\,000\text{ Kč} \times 29,2\% = \mathbf{14\,600\text{ Kč}}$$

OSVČ, která má měsíční daňový základ ve výši 100 000 Kč, je povinna odvádět zálohy na důchodové pojištění ve výši 14 600 Kč.

Zálohy si OSVČ může stanovit vyšší pro jednotlivé měsíce i celý rok. Díky tomuto navyšování může docílit lepšího výsledku při budoucím nároku na důchod. Stanovený vyměřovací základ musí být vyšší než minimální vyměřovací základ a zároveň vyšší než polovina zisku za předcházející rok.

4.1.4 Starobní důchod u bývalé OSVČ

Pan Poslušný vykonává od roku 1990 samostatně výdělečnou činnost na základě živnostenského oprávnění. Jeho celková doba pojištění činí 40 let. V roce 2017 dosáhl důchodového věku. Jaká bude výše důchodu pro OSVČ?

Příjmy u osob samostatně výdělečně činných se sledují od roku 1990. Rozhodné období bude v letech 1990-2016. Pro názornost výpočtu bude po celou dobu samostatně výdělečné činnosti počítáno se stejným přepočteným ziskem. Příjmy v letech 1986 - 1989 budou pro modelový příklad předpokládány ve stejné výši.

Základní podmínky pro přiznání starobního důchodu jsou stejné jak pro zaměstnance, tak osoby samostatně výdělečně činné. Hlavním rozdílem je částka, ze které se důchod počítá.

Vyměřovací základ pro platbu důchodového pojištění OSVČ je polovina zisku.

- **MINIMÁLNÍ PŘÍJEM**

Minimální měsíční vyměřovací základ OSVČ = 7 058 Kč

Osobní vyměřovací základ

OVZ = 7 058 Kč

Výpočtový základ

Redukce do 12 423 Kč = 100 %

7 058 Kč - v celé výši

Doba pojištění

40 let x 1,5 % = 60 %

Procentní výměra důchodu

7 068 Kč x 60 % = 4 235 Kč

Základní výměra důchodu

Pro rok 2017 je základní výměra důchodu stanovena na 2 550 Kč.

Celková výše důchodu

4 235 Kč + 2 550 Kč = **6 785 Kč**

Pokud by měla OSVČ za celou dobu svého podnikání minimální příjmy, tedy i nízký daňový základ, uplatňovala by z hlediska důchodového pojištění minimální vyměřovací základ, který je při přepočtu na současnou hodnotu v roce 2017 stanoven ve výši 7 058 Kč, její přiznaný důchod by činil 6 785 Kč.

- **PRŮMĚRNÝ PŘÍJEM**

U osoby samostatně výdělečně činné je průměrný vyměřovací základ stanoven ve výši poloviny průměrné mzdy.

Osobní vyměřovací základ

OVZ = 14 116 Kč

Výpočtový základ

Redukce

Do 12 423 Kč = 100 %

12 423 Kč - 112 928 Kč = 26 %

100 % z 12 423 Kč

$(14\ 116 - 12\ 423) = 1\ 693\ \text{Kč} \times 26\ \% = 441\ \text{Kč}$

$12\ 423 + 441 = 12\ 864\ \text{Kč}$

Doba pojištění

40 let x 1,5 % = 60 %

Procentní výměra důchodu

$12\ 864\ \text{Kč} \times 60\ \% = 7\ 719\ \text{Kč}$

Základní výměra důchodu

Pro rok 2017 je základní výměra důchodu stanovena na 2 550 Kč.

Celková výše důchodu

$7\ 719\ \text{Kč} + 2\ 550\ \text{Kč} = \mathbf{10\ 269\ \text{Kč}}$

Osoba samostatně výdělečně činná dosahující po celou dobu svého podnikání daňového základu, který je v přepočtu ve výši průměrné mzdy 28 232 Kč, je její vyměřovací základ v přepočtu na současnou hodnotu ve výši poloviny průměrné mzdy. Při dosažení důchodového věku má v roce 2017 nárok na starobní důchod ve výši 10 269 Kč.

- **NADPRŮMĚRNÝ PŘÍJEM**

Osobní vyměřovací základ

OVZ = 50 000 Kč

Výpočtový základ

Redukce

Do 12 423 Kč = 100 %

12 423 Kč - 112 928 Kč = 26 %

100 % z 12 423 Kč

$(50\,000 - 12\,423) = 37\,577\text{ Kč} \times 26\% = 9\,771\text{ Kč}$

$12\,423 + 9\,771 = 22\,194\text{ Kč}$

Doba pojištění

40 let $\times$ 1,5 % = 60 %

Procentní výměra důchodu

$22\,194\text{ Kč} \times 60\% = 13\,317\text{ Kč}$

Základní výměra důchodu

Pro rok 2017 je základní výměra důchodu stanovena na 2 550 Kč.

Celková výše důchodu

$13\,317\text{ Kč} + 2\,550\text{ Kč} = \mathbf{15\,867\text{ Kč}}$

Osoba podnikající jako OSVČ, která po celou dobu svého podnikání dosahovala nadprůměrných zisků, kdy vyměřovací základ při přepočtu na současnou hodnotu činí 50 000 Kč, by měla v roce 2017 nárok na starobní důchod ve výši 15 867 Kč.

4.2 Nemocenské pojištění

Pro účely nemocenského pojištění bude sestaven modelový příklad pro výplatu nejčastěji vyplacené dávky z tohoto pojištění, dávek nemocenského. Za stejných podmínek budou porovnávány dávky nemocenského u zaměstnance a osoby samostatně výdělečně činné, pokud bude délka dočasné pracovní neschopnosti v délce 14 kalendářních dnů a 30 kalendářních dnů. Srovnání obou pojištěných osob dojde na třech různých hladinách příjmů.

4.2.1 Pojistné na nemocenské pojištění u zaměstnance

Do systému nemocenského pojištění u zaměstnance přispívá pouze zaměstnavatel, a to ve výši 2,3 % z hrubé mzdy zaměstnance.

- **MINIMÁLNÍ MZDA**

Vyměřovací základ = 11 000 Kč

Výše pojistného = 11 000 Kč * 2,3 % = **253 Kč**

Při minimální mzdě zaměstnance odvádí zaměstnavatel pojistné ve výši 253 Kč.

- **PRŮMĚRNÁ MZDA**

Vyměřovací základ = 28 232 Kč

Výše pojistného = 28 232 Kč * 2,3 % = **650 Kč**

U zaměstnance s průměrnou mzdou odvádí zaměstnavatel pojistné na nemocenské pojištění ve výši 650 Kč.

- **NADPRŮMĚRNÁ MZDA**

Vyměřovací základ = 100 000 Kč

Výše pojistného = 100 000 Kč * 2,3 % = **2 300 Kč**

Výše pojistného na nemocenské pojištění u zaměstnance s nadprůměrnou mzdou 100 000 Kč je 2 300 Kč.

4.2.2 Zaměstnanec – pracovní neschopnost 14 dnů

Pan Novotný je zaměstnaný od 1. 4. 2014. Od 5. 1. 2017 byl uznán dočasně pracovní neschopným. Délka jeho pracovní neschopnosti trvala 14 kalendářních dnů. Jaká bude výše náhrady mzdy, případně nemocenského pro pana Novotného?

Pro výpočet je nutné zohlednit tři měsíce předcházející začátku dočasné pracovní neschopnosti. Při výpočtu se bude předpokládat, že pan Novotný měl mzdu fixní. V předcházejících třech měsících nečerpal dovolenou, ani neplacené volno.

V říjnu bylo 20 pracovních dnů, tzn. 160 hodin, v listopadu 21 pracovních dnů, tzn. 168 hodin a v prosinci 21 pracovních dnů, tzn. 168 hodin. Pro výpočet budou vybrány tři různé hladiny příjmů, a to minimální mzda ve výši 11 000 Kč platná pro rok 2017, průměrná mzda ve výši 28 232 Kč a nadprůměrný příjem ve výši 100 000 Kč.

Začátek dočasné pracovní neschopnosti je od 5. 1., to je čtvrtek. Náhrada mzdy náleží od 4. dne DPN, tedy od 8. 1., kdy je neděle, proto je náhrada mzdy vyplácena od pondělí 9. 1. v době prvních 14 dnů DPN. Náhrada mzdy se poskytuje pouze za pracovní dny. Pracovní neschopnost je ukončena 18. 1. V tomto období je 8 pracovních dnů, tedy 64 hodin.

- **MINIMÁLNÍ MZDA**

Do výpočtu vstupuje průměrný hodinový výdělek, kdy dochází k přepočtu mzdy za poslední tři měsíce vzhledem k počtu odpracovaných hodin. Odpracované hodiny se liší v závislosti na počtu pracovních dnů v daném měsíci.

Průměrný hodinový výdělek

$$(11\,000\text{ Kč} * 3\text{ měsíce}) / (160 + 168 + 168)\text{ hod} = \mathbf{66,53\text{ Kč}}$$

Počet hodin pracovní neschopnosti (nemoci) pro náhradu mzdy **)							64
Počet hodin karantény (od prvního dne)							0
Průměrný hodinový výdělek (PHV) (je stejný pro nemoc i pro karanténu)							66,53 Kč
Redukce PHV							
		do	164,85 Kč	redukce na	90%	tj. na	59,8770 Kč
nad	164,85 Kč	do	247,10 Kč	redukce na	60%	tj. na	0,0000 Kč
nad	247,10 Kč	do	494,20 Kč	redukce na	30%	tj. na	0,0000 Kč
nad	494,20 Kč	nezohledňuje se					
Redukovaný PHV							59,8770
Náhrada mzdy (nemoc)	64	hodin		60%	z 59,877	tj. 35,9262 x 64	2 299,2768 Kč
Karanténa od 1. dne	0	hodin		60%	z 59,877	tj. 35,9262 x 0	0,0000 Kč
<i>Celkem náhrada</i>	<i>64</i>	<i>hodin</i>					
NÁHRADA MZDY							2 300 Kč

Zdroj: MPSV, vlastní zpracování

Obrázek 1

Náhrada mzdy za 14denní dočasnou pracovní neschopnost v období 5. 1. - 18. 1. by pro pana Novotného, pobírající fixně minimální mzdu ve výši 11 000 Kč, činila 2 300 Kč. Náhrada mzdy se poskytuje od 4. dne DPN a pouze za pracovní dny. Na nemocenské nemá vzhledem k délce trvání DPN nárok.

- **PRŮMĚRNÁ MZDA**

Pro výpočet náhrady mzdy je nutné vypočítat průměrný hodinový výdělek za poslední tři měsíce předcházející vzniku dočasné pracovní neschopnosti.

Průměrný hodinový výdělek

$$(28\,232 \text{ Kč} * 3 \text{ měsíce}) / (160 + 168 + 168) \text{ hod} = \mathbf{170,76 \text{ Kč}}$$

Počet hodin pracovní neschopnosti (nemoci) pro náhradu mzdy **)							64
Počet hodin karantény (od prvního dne)							0
Průměrný hodinový výdělek (PHV) (je stejný pro nemoc i pro karanténu)							170,76 Kč
Redukce PHV							
		do	164,85 Kč	redukce na	90%	tj. na	148,3650 Kč
nad	164,85 Kč	do	247,10 Kč	redukce na	60%	tj. na	3,5460 Kč
nad	247,10 Kč	do	494,20 Kč	redukce na	30%	tj. na	0,0000 Kč
nad	494,20 Kč	nezohledňuje se					
Redukovaný PHV							151,9110
Náhrada mzdy (nemoc)	64	hodin		60%	z 151,911	tj. 91,1466 x 64	5 833,3824 Kč
Karanténa od 1. dne	0	hodin		60%	z 151,911	tj. 91,1466 x 0	0,0000 Kč
<i>Celkem náhrada</i>	64	<i>hodin</i>					
NÁHRADA MZDY							5 834 Kč

Zdroj: MPSV, vlastní zpracování

Obrázek 2

Pokud má pak Novotný fixně stanovenou odměnu za práci ve výši průměrné mzdy 28 232 Kč, jeho náhrada mzdy za 14 dní dočasné pracovní neschopnosti při 64 hodinách pracovní neschopnosti, činí 5 834 Kč. Náhrada mzdy se vyplácí zaměstnavatelem pouze za pracovní dny, a to od 4. dne trvání dočasné pracovní neschopnosti. Délka pracovní neschopnosti je 14 kalendářních dnů, tudíž nemá pan Novotný nárok na výplatu nemocenského.

- **NADPRŮMĚRNÁ MZDA**

Nejprve je nutné vypočítat průměrný hodinový výdělek, který zobrazuje průměrnou hodinovou mzdu v posledních třech měsících před začátkem dočasné pracovní neschopnosti.

Průměrný hodinový výdělek

$(100\,000\text{ Kč} * 3\text{ měsíce}) / (160 + 168 + 168)\text{ hod} = \mathbf{604,84\text{ Kč}}$

Počet hodin pracovní neschopnosti (nemoci) pro náhradu mzdy **)							64
Počet hodin karantény (od prvního dne)							0
Průměrný hodinový výdělek (PHV) (je stejný pro nemoc i pro karanténu)							604,84 Kč
Redukce PHV							
		do	164,85 Kč	redukce na	90%	tj. na	148,3650 Kč
nad	164,85 Kč	do	247,10 Kč	redukce na	60%	tj. na	49,3500 Kč
nad	247,10 Kč	do	494,20 Kč	redukce na	30%	tj. na	74,1300 Kč
nad	494,20 Kč	nezohledňuje se					
Redukovaný PHV							271,8450
Náhrada mzdy (nemoc)	64	hodin		60%	z 271,845	tj. 163,107 x 64	10 438,8480 Kč
Karanténa od 1. dne	0	hodin		60%	z 271,845	tj. 163,107 x 0	0,0000 Kč
<i>Celkem náhrada</i>	<i>64</i>	<i>hodin</i>					
NÁHRADA MZDY							10 439 Kč

Zdroj: MPSV, vlastní zpracování

Obrázek 3

V případě, že by pan Novotný obdržel od zaměstnavatele nadprůměrný příjem, stanovený pro účely sociálního pojištění ve výši 100 000 Kč měsíčně, jeho náhrada mzdy by pro prvních 14 kalendářních dnů DPN činila 10 439 Kč. Nemocenské zde není nárokováno, protože doba dočasné pracovní neschopnosti je v délce trvání 14 kalendářních dnů. Náhrada mzdy bude vyplacena pouze za kalendářní dny.

4.2.3 Zaměstnanec – pracovní neschopnost 30 dnů

Pan Chaloupka je v pracovním poměru od 1. 4. 2014. Od 5. 1. 2017 byl uznán pracovně neschopným. Délka jeho pracovní neschopnosti trvala 30 kalendářních dnů. Jaká bude výše finanční náhrady v době nemoci pro pana Chaloupku?

Ve výpočtu se zohlední tři předchozí měsíce před začátkem dočasné pracovní neschopnosti. Při výpočtu se bude předpokládat, že pan Chaloupka měl ve třech předchozích měsících fixní mzdu a zároveň nečerpal dovolenou, ani neuplatnil neplacené volno.

V říjnu bylo 20 pracovních dnů, tzn. 160 hodin, v listopadu 21 pracovních dnů, tzn. 168 hodin a v prosinci 21 pracovních dnů, tzn. 168 hodin. Při výpočtu bude počítáno se třemi různými hladinami příjmů, konkrétně s minimální mzdou roku 2017 ve výši 11 000 Kč, průměrnou mzdou ve výši 28 232 Kč a nadprůměrný příjmem ve výši 100 000 Kč.

- **MINIMÁLNÍ MZDA**

Náhrada mzdy

Počet hodin pracovní neschopnosti (nemoci) pro náhradu mzdy **)							64
Počet hodin karantény (od prvního dne)							0
Průměrný hodinový výdělek (PHV) (je stejný pro nemoc i pro karanténu)							66,53 Kč
Redukce PHV							
		do	164,85 Kč	redukce na	90%	tj. na	59,8770 Kč
nad	164,85 Kč	do	247,10 Kč	redukce na	60%	tj. na	0,0000 Kč
nad	247,10 Kč	do	494,20 Kč	redukce na	30%	tj. na	0,0000 Kč
nad	494,20 Kč	nezohledňuje se					
Redukovaný PHV							59,8770
Náhrada mzdy (nemoc)	64	hodin	60%	z 59,877	tj. 35,9262 x 64		2 299,2768 Kč
Karanténa od 1. dne	0	hodin	60%	z 59,877	tj. 35,9262 x 0		0,0000 Kč
<i>Celkem náhrada</i>	<i>64</i>	<i>hodin</i>					
NÁHRADA MZDY							2 300 Kč

Zdroj: MPSV, vlastní zpracování
Obrázek 4

V prvních 14 dnech dočasné pracovní neschopnosti má pan Chaloupka nárok na náhradu mzdy. Při jeho fixně stanovené mzdě ve výši minimální mzdy 11 000 nárokuje od svého zaměstnavatele náhradu mzdy ve výši 2 300 Kč.

Nemocenské

Nemocenské se vypočítává za kalendářní dny od 15. dne trvání dočasné pracovní neschopnosti. Pro výpočet nemocenského je nutné zjistit denní vyměřovací základ.

Počet kalendářních dnů pracovní neschopnosti¹⁾	30
Vyměřovací základ denní = D nebo měsíční = M M	11 000,00 Kč
Denní vyměřovací základ pro nemocenské (DVZ) neredukovaný	361,64 Kč
<i>orientačně odpovídá průměrnému měsíčnímu příjmu cca</i>	<i>11 000 Kč</i>
Počet kalendářních dnů pro náhradu mzdy	14
Počet kalendářních dnů nemocenského od 15. dne PN	16
Redukce DVZ	
nad 942 Kč do 1 412 Kč redukce na 90% tj. na 325,48 Kč	
nad 1 412 Kč do 2 824 Kč redukce na 60% tj. na 0,00 Kč	
nad 2 824 Kč nezohledňuje se redukce na 30% tj. na 0,00 Kč	
	Redukovaný DVZ 326 Kč
Nemocenské od 15. dne 60% z 326 tj. 196 x 16 dnů =	3 136 Kč
NEMOCENSKÉ celkem	3 136 Kč

Zdroj: MPSV, vlastní zpracování

Obrázek 5

Nemocenské je nárokováno od 15. kalendářního dne dočasné pracovní neschopnosti, v případě pana Chaloupky od 19. 1. do ukončení pracovní neschopnosti 3.2. Za tuto dobu má nárok na výplatu nemocenského ve výši 3 136 Kč.

Finanční náhrada při 30denní pracovní neschopnosti

Náhrada mzdy 2 300 Kč

Nemocenské 3 136 Kč

Celkem   **5 436 Kč**

Celková finanční náhrada za dobu nemoci, skládající se z náhrady mzdy a nemocenského, je za 30denní dočasnou pracovní neschopnost u zaměstnance pobírající minimální mzdu 5 436 Kč.

- **PRŮMĚRNÁ MZDA**

Náhrada mzdy

Počet hodin pracovní neschopnosti (nemoci) pro náhradu mzdy **)							64
Počet hodin karantény (od prvního dne)							0
Průměrný hodinový výdělek (PHV) (je stejný pro nemoc i pro karanténu)							170,76 Kč
Redukce PHV							
		do	164,85 Kč	redukce na	90%	tj. na	148,3650 Kč
nad	164,85 Kč	do	247,10 Kč	redukce na	60%	tj. na	3,5460 Kč
nad	247,10 Kč	do	494,20 Kč	redukce na	30%	tj. na	0,0000 Kč
nad	494,20 Kč	nezohledňuje se					
Redukovaný PHV							151,9110
Náhrada mzdy (nemoc)	64	hodin		60%	z 151,911	tj. 91,1466 x 64	5 833,3824 Kč
Karanténa od 1. dne	0	hodin		60%	z 151,911	tj. 91,1466 x 0	0,0000 Kč
<i>Celkem náhrada</i>	<i>64</i>	<i>hodin</i>					
NÁHRADA MZDY							5 834 Kč

Zdroj: MPSV, vlastní zpracování

Obrázek 6

Náhrada mzdy u zaměstnance pobírajícího průměrnou mzdu 28 232 Kč činí 5 834 Kč za prvních 14 dní dočasné pracovní neschopnosti.

Nemocenské

Počet kalendářních dnů pracovní neschopnosti¹⁾	30
Vyměřovací základ denní = D nebo měsíční = M M	28 232,00 Kč
Denní vyměřovací základ pro nemocenské (DVZ) neredukovaný	928,18 Kč
<i>orientačně odpovídá průměrnému měsíčnímu příjmu cca</i>	<i>28 232 Kč</i>
Počet kalendářních dnů pro náhradu mzdy	14
Počet kalendářních dnů nemocenského od 15. dne PN	16
Redukce DVZ	
do 942 Kč redukce na 90% tj. na	835,36 Kč
nad 942 Kč do 1 412 Kč redukce na 60% tj. na	0,00 Kč
nad 1 412 Kč do 2 824 Kč redukce na 30% tj. na	0,00 Kč
nad 2 824 Kč nezohledňuje se	
	Redukovaný DVZ 836 Kč
Nemocenské od 15. dne 60% z 836 tj. 502 x 16 dnů =	8 032 Kč
NEMOCENSKÉ celkem	8 032 Kč

Zdroj: MPSV, vlastní zpracování

Obrázek 7

Nemocenské je nárokováno od 15. dne trvání dočasné pracovní neschopnosti. Pro zaměstnance pobírajícího průměrnou mzdu je ve výši 8 032 Kč za celkovou délku pracovní neschopnosti 30 dnů. Nemocenské je vypláceno za kalendářní dny.

Finanční náhrada při 30denní pracovní neschopnosti

Náhrada mzdy 5 834 Kč

Nemocenské 8 032 Kč

Celkem   **13 866 Kč**

Celková finanční náhrada za 30denní dočasnou pracovní neschopnost u zaměstnance pana Chaloupky, pobírající průměrnou mzdu ve výši 28 152, činí 13 866 Kč. Celková náhrada za dobu nemoci se skládá z náhrady mzdy a nemocenského.

- **NADPRŮMĚRNÁ MZDA**

Náhrada mzdy

Počet hodin pracovní neschopnosti (nemoci) pro náhradu mzdy **)							64
Počet hodin karantény (od prvního dne)							0
Průměrný hodinový výdělek (PHV) (je stejný pro nemoc i pro karanténu)							604,84 Kč
Redukce PHV							
		do	164,85 Kč	redukce na	90%	tj. na	148,3650 Kč
nad	164,85 Kč	do	247,10 Kč	redukce na	60%	tj. na	49,3500 Kč
nad	247,10 Kč	do	494,20 Kč	redukce na	30%	tj. na	74,1300 Kč
nad	494,20 Kč	nezohledňuje se					
Redukovaný PHV							271,8450
Náhrada mzdy (nemoc)	64	hodin	60%	z 271,845	tj. 163,107 x 64		10 438,8480 Kč
Karanténa od 1. dne	0	hodin	60%	z 271,845	tj. 163,107 x 0		0,0000 Kč
<i>Celkem náhrada</i>	<i>64</i>	<i>hodin</i>					
NÁHRADA MZDY							10 439 Kč

Zdroj: MPSV, vlastní zpracování

Obrázek 8

Pokud by pan Chaloupka pobíral nadprůměrnou mzdu stanovenou na 100 000 Kč, v prvních 14 dnech DPN obdrží od zaměstnavatele náhradu mzdy ve výši 10 439 Kč.

Nemocenské

Počet kalendářních dnů pracovní neschopnosti¹⁾	30
Vyměřovací základ denní = D nebo měsíční = M M	100 000,00 Kč
Denní vyměřovací základ pro nemocenské (DVZ) neredukovaný	3 287,67 Kč
<i>orientačně odpovídá průměrnému měsíčnímu příjmu cca</i>	<i>100 000 Kč</i>
Počet kalendářních dnů pro náhradu mzdy	14
Počet kalendářních dnů nemocenského od 15. dne PN	16
Redukce DVZ	
nad 942 Kč do 942 Kč redukce na 90% tj. na 847,80 Kč	
nad 942 Kč do 1 412 Kč redukce na 60% tj. na 282,00 Kč	
nad 1 412 Kč do 2 824 Kč redukce na 30% tj. na 423,60 Kč	
nad 2 824 Kč nezohledňuje se	
	Redukovaný DVZ 1 554 Kč
Nemocenské od 15. dne 60% z 1 554 tj. 933 x 16 dnů =	14 928 Kč
NEMOCENSKÉ celkem	14 928 Kč

Zdroj: MPSV, vlastní zpracování

Obrázek 9

V případě delší pracovní neschopnosti, trvající déle než 14 kalendářních dnů má zaměstnanec nárok na výplatu nemocenského. U pana Chaloupky je stanovena nadprůměrná mzda ve výši 100 000 Kč a v posuzovaném případě trvání DPN v délce 30 dnů má nárok na výplatu nemocenského ve výši 14 928 Kč.

Finanční náhrada při 30denní pracovní neschopnosti

Náhrada mzdy 10 439 Kč

Nemocenské 14 928 Kč

Celkem   **25 367 Kč**

Pan Chaloupka, pobírající nadprůměrnou mzdu 100 000 Kč, obdrží celkovou finanční náhradu za 30denní DPN ve výši 25 367 Kč. Celková částka se skládá z náhrady mzdy od zaměstnavatele a dávek nemocenského.

4.2.4 Zálohy na nemocenské pojištění OSVČ

Pan Dvořák podniká jako osoba samostatně výdělečně činná a je účastný nemocenského pojištění. Svou výdělečnou činnost vykonával po celý rok 2016. Jaké budou platby záloh na nemocenské pojištění v roce 2017 v případě tří hladin příjmů?

- **MIMINÁLNÍ VZ**

Minimální vyměřovací základ pro nemocenské pojištění = 5 000 Kč

Minimální záloha pro nemocenské pojištění = 115 Kč

$$5\,000\text{ Kč} * 2,3\% = 115\text{ Kč}$$

Minimální záloha NP je stanovena na 115 Kč měsíčně pro OSVČ dobrovolně účastné nemocenského pojištění.

- **PRŮMĚRNÝ VYMĚŘOVACÍ ZÁKLAD**

Roční příjmy = 338 784 Kč

Roční vyměřovací základ = 169 392 Kč

Měsíční vyměřovací základ NP = 169 392 Kč / 12 měsíců = 14 116 Kč

Vypočtená záloha na nemocenské pojištění = 14 116 Kč x 2,3 % = 325 Kč

- **NADPRŮMĚRNÝ PŘÍJEM**

Roční příjmy = 1 200 000 Kč

Roční vyměřovací základ = 600 000 Kč

Měsíční vyměřovací základ NP = 600 000 Kč / 12 měsíců = 50 000 Kč

Vypočtená záloha na nemocenské pojištění = 50 000 Kč x 2,3 % = 1 150 Kč

4.2.5 OSVČ – pracovní neschopnost 14 dnů

Pan Dvořák byl uznán dočasně pracovní neschopným od 5. 1. 2017 do 18. 1. 2017. Jako OSVČ si dobrovolně platí zálohy na nemocenské pojištění. Bude mít nárok na nemocenské v případě nemoci?

Pan Dvořák si ve všech uvedených hladinách příjmů platí zálohy na nemocenské pojištění, nicméně délka jeho pracovní neschopnosti je 14 kalendářních dnů, a proto nemá nárok na poskytnuté dávky nemocenského pojištění. Nárok na tyto dávky by mu vznikl až od 15. dne dočasné pracovní neschopnosti.

4.2.6 OSVČ – pracovní neschopnost 30 dnů

Panu Dvořákovi byla při lékařské kontrole prodloužena dočasná pracovní neschopnost do 3. 2. 2017. Jeho pracovní neschopnost trvá od 5. 1. 2017. Jaká bude výše nemocenského u jednotlivých hladin příjmů?

Za prvních 14 dní pracovní neschopnosti nemá nárok na náhradu výdělku. Nárok na nemocenské vzniká od 15. dne trvání DPN.

Nemocenské je nárokováno od 19. 1. do 3. 2. Nemocenské se poskytuje za kalendářní dny.

- **MINIMÁLNÍ VZ**

Měsíční záloha na nemocenské pojištění při minimálním vyměřovacím základu činí 115 Kč.

Minimální vyměřovací základ OSVČ pro účely nemocenského pojištění je stanoven na 5 000 Kč za měsíc.

Jaká bude výše nemocenského při 30denní pracovní neschopnosti u OSVČ, která má minimální vyměřovací základ na nemocenské pojištění?

Počet kalendářních dnů pracovní neschopnosti¹⁾	30
Vyměřovací základ denní = D nebo měsíční = M M	5 000,00 Kč
Denní vyměřovací základ pro nemocenské (DVZ) neredukovaný	164,38 Kč
<i>orientačně odpovídá průměrnému měsíčnímu příjmu cca</i>	<i>5 000 Kč</i>
Počet kalendářních dnů pro náhradu mzdy	14
Počet kalendářních dnů nemocenského od 15. dne PN	16
Redukce DVZ	
nad 942 Kč do 942 Kč redukce na 90% tj. na 147,94 Kč	
nad 942 Kč do 1 412 Kč redukce na 60% tj. na 0,00 Kč	
nad 1 412 Kč do 2 824 Kč redukce na 30% tj. na 0,00 Kč	
nad 2 824 Kč nezohledňuje se	
	Redukovaný DVZ 148 Kč
Nemocenské od 15. dne 60% z 148 tj. 89 x 16 dnů =	1 424 Kč
NEMOCENSKÉ celkem	1 424 Kč

Zdroj: MPSV, vlastní zpracování

Obrázek 10

Pan Dvořák má při minimálním vyměřovacím základu na nemocenské pojištění nárok na nemocenské ve výši 1 424 Kč za 30denní pracovní neschopnost. Jeho měsíční záloha na nemocenské pojištění je minimální, a to ve výši 115 Kč.

- **DAŇOVÝ ZÁKLAD VE VÝŠI 28 232 Kč**

Vypočtená záloha na nemocenské pojištění je ve výši 325 Kč.

Na jakou výši dávek nemocenského má nárok OSVČ, jejíž vyměřovací základ je ve výši poloviny průměrné mzdy?

Počet kalendářních dnů pracovní neschopnosti¹⁾	30
Vyměřovací základ denní = D nebo měsíční = M M	14 116,00 Kč
Denní vyměřovací základ pro nemocenské (DVZ) neredukovaný	464,09 Kč
<i>orientačně odpovídá průměrnému měsíčnímu příjmu cca</i>	<i>14 116 Kč</i>
Počet kalendářních dnů pro náhradu mzdy	14
Počet kalendářních dnů nemocenského od 15. dne PN	16
Redukce DVZ	
do 942 Kč redukce na 90% tj. na	417,68 Kč
nad 942 Kč do 1 412 Kč redukce na 60% tj. na	0,00 Kč
nad 1 412 Kč do 2 824 Kč redukce na 30% tj. na	0,00 Kč
nad 2 824 Kč nezohledňuje se	
	Redukovaný DVZ 418 Kč
Nemocenské od 15. dne 60% z 418 tj. 251 x 16 dnů =	4 016 Kč
NEMOCENSKÉ celkem	4 016 Kč

Zdroj: MPSV, vlastní zpracování
Obrázek 11

Pokud bude mít pan Dvořák průměrný vyměřovací základ ve výši 14 116 Kč, bude nemocenské za 30denní pracovní neschopnost činit 4 016 Kč. Měsíční záloha na nemocenské pojištění je ve výši 325 Kč.

- **DAŇOVÝ ZÁKLAD VE VÝŠI 100 000 Kč**

Záloha na nemocenské pojištění při stanoveném vyměřovacím základu 50 000 Kč činí minimálně 1 150 Kč.

V jaké výši bude mít OSVČ nárokované nemocenské, pokud bude délka dočasné pracovní neschopnosti 30 dnů a vyměřovací základ bude ve výši 50 000 Kč?

Počet kalendářních dnů pracovní neschopnosti¹⁾	30
Vyměřovací základ denní = D nebo měsíční = M M	50 000,00 Kč
Denní vyměřovací základ pro nemocenské (DVZ) neredukovaný	1 643,84 Kč
<i>orientačně odpovídá průměrnému měsíčnímu příjmu cca</i>	<i>50 000 Kč</i>
Počet kalendářních dnů pro náhradu mzdy	14
Počet kalendářních dnů nemocenského od 15. dne PN	16
Redukce DVZ	
do 942 Kč redukce na 90% tj. na	847,80 Kč
nad 942 Kč do 1 412 Kč redukce na 60% tj. na	282,00 Kč
nad 1 412 Kč do 2 824 Kč redukce na 30% tj. na	69,55 Kč
nad 2 824 Kč nezohledňuje se	
	Redukovaný DVZ 1 200 Kč
Nemocenské od 15. dne 60% z 1 200 tj. 720 x 16 dnů =	11 520 Kč
NEMOCENSKÉ celkem	11 520 Kč

Zdroj: MPSV, vlastní zpracování
Obrázek 12

Pan Dvořák vykazující roční vyměřovací základ ve výši 600 000 Kč, má při 30denní DPN nárok na nemocenské ve výši 11 520 Kč. Jeho měsíční zálohy na nemocenské pojištění činí 1 150 Kč.

5 Výsledky a diskuse

Modelový příklad byl sestaven pro porovnání dvou nejběžnějších dávek sociálního pojištění mezi zaměstnancem a osobou samostatně výdělečně činnou. Jednalo se o dávky v podobě důchodu a nemocenského. U obou osob byly zkoumány podmínky účasti na pojištění, nároku na výplatu dávky a rozdíly ve výši vyplácených dávek. U obou zkoumaných osob byly stanoveny příjmy na stejné úrovni pro co nejpřesnější srovnání a zároveň se zkoumaly podmínky pro tři různé hladiny příjmu. Příjem byl stanoven ve výši minimální mzdy zaměstnance a minimálního vyměřovacího základu OSVČ, průměrné mzdy a nadprůměrného příjmu ve výši 100 000 Kč a tomu odpovídající vyměřovací základy, které jsou stanoveny na polovinu daňového základu.

5.1 Porovnání důchodů

Pro účely výpočtu dávek starobního důchodu byl zvolen muž narozený v roce 1954, který plánuje odchod do důchodu v roce 2017. Jeho doba pojištění činila 40 let. Pro nárok na důchod se posuzuje dosažení důchodového věku a celková doba pojištění. Podle tabulek zveřejněných ČSSZ má nárok na důchod nejdříve v březnu 2017 a pro důchod nárokovaný v roce 2017 je nutné mít alespoň 33 let pojištění. Pro modelový příklad nebyla zvolena žádná vyloučená doba, měl tedy nepřetržitě 40 let účasti na důchodovém pojištění.

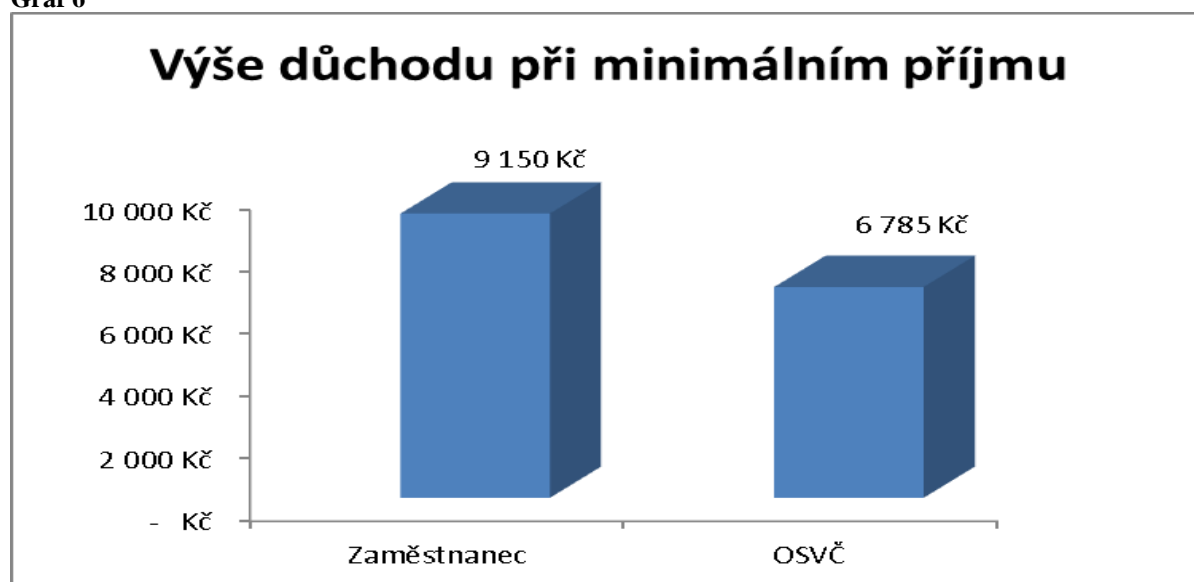
Z celkové doby pojištění se sledují příjmy dosažené od roku 1986 do roku předcházejícího nároku na důchod. V tomto případě byly zkoumány příjmy v letech 1986 – 2016, u osob samostatně výdělečně činných docházelo k počátku sledování příjmů v roce 1990. V letech 1986 - 1989 je předpokládána stejná výše příjmů u OSVČ. Pro lepší znázornění byly v modelovém příkladu zvoleny stejné výše příjmů po celou dobu sledovaného období pojištění považované za příjmy přepočtené na současnou hodnotu. Příjmy jednotlivých let se přepočítávají stanoveným koeficientem na současnou hodnotu.

Zaměstnanec i osoba samostatně výdělečně činná mají stejné podmínky pro nárok na starobní důchod, musí splnit potřebnou dobu pojištění, která má v roce 2018 dosáhnout 35 let a dosáhnout důchodového věku, který se stanovuje podle roku narození. U zaměstnance a OSVČ se liší částka, ze které se vypočítává výše důchodu. U zaměstnanců se důchod počítá z jejich hrubého příjmu, který realizovali v jednotlivých

letech po přepočtu na současnou hodnotu, zatímco u OSVČ se jedná o vyměřovací základ, který se stanoví jako polovina jejich daňového základu, tedy rozdílu mezi příjmy a výdaji. Z této částky se pro OSVČ počítají také zálohy na důchodové pojištění.

Zaměstnanec, který dosahoval v jednotlivých letech v přepočtu na současnou hodnotu minimální mzdy 11 000 Kč, má v roce 2017 při splnění 40 let pojištění důchod ve výši 9 150 Kč. OSVČ má při svém minimálním vyměřovacím základu, který je pro rok 2017 stanovený na 7 058 Kč, nárok na důchod pouze ve výši 6 785 Kč, kdy 2 550 Kč tvoří základní výměru důchodu.

Graf 6

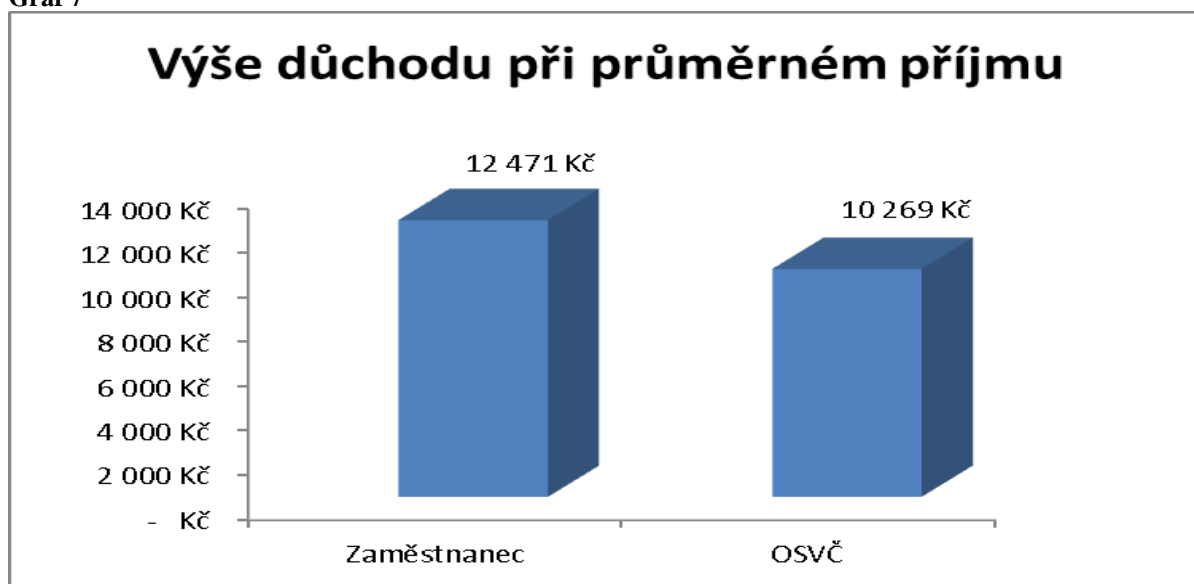
Vlastní zpracování

V porovnání při stejné úrovni příjmů po celé období pojištění je vidět značný rozdíl v dávkách důchodu poskytovaných zaměstnanci oproti těm, které se poskytují OSVČ. Zaměstnanec platí sociální pojištění ze své hrubé mzdy, jeho výše je v tomto případě 715 Kč měsíčně a větší část sociálního pojištění za něj zaplatí zaměstnavatel, v tomto případě je platba na důchodové pojištění 2 365 Kč z celkových 2 750 Kč na sociální pojištění. Osoba samostatně výdělečně činná platí zálohy pouze z poloviny svého daňového základu. V tomto případě je ovšem počítáno s minimálním vyměřovacím základem na důchodové pojištění 7 058 Kč. Zároveň je stanovena minimální záloha na důchodové pojištění ve výši 2 061 Kč.

Celková výše příjmů České správy sociálního zabezpečení z důchodového pojištění je u zaměstnance 3 080 Kč, oproti tomu OSVČ platí minimální zálohu na sociální pojištění ve výši 2 061 Kč. Poměr přiznaného důchodu oproti minimální mzdě je u zaměstnance přibližně 83 %, u OSVČ z důvodu minimálního vyměřovacího základu dosahuje zhruba 96 %.

Zaměstnanec dosahující v průběhu své ekonomicky aktivní činnosti průměrné mzdy, která v roce 2017 činí 28 232 Kč, má v případě splnění 40 let sociálního pojištění nárok na důchod ve výši 12 471 Kč. OSVČ, která dosahovala daňového základu ve výši průměrné mzdy, její vyměřovací základ byl tedy 14 116 Kč, má při stejných podmínkách nárok na důchod ve výši 10 269 Kč, kdy procentní výměra důchodu činí 7 719 Kč a základní výměra je fixní ve výši 2 550 Kč.

Graf 7

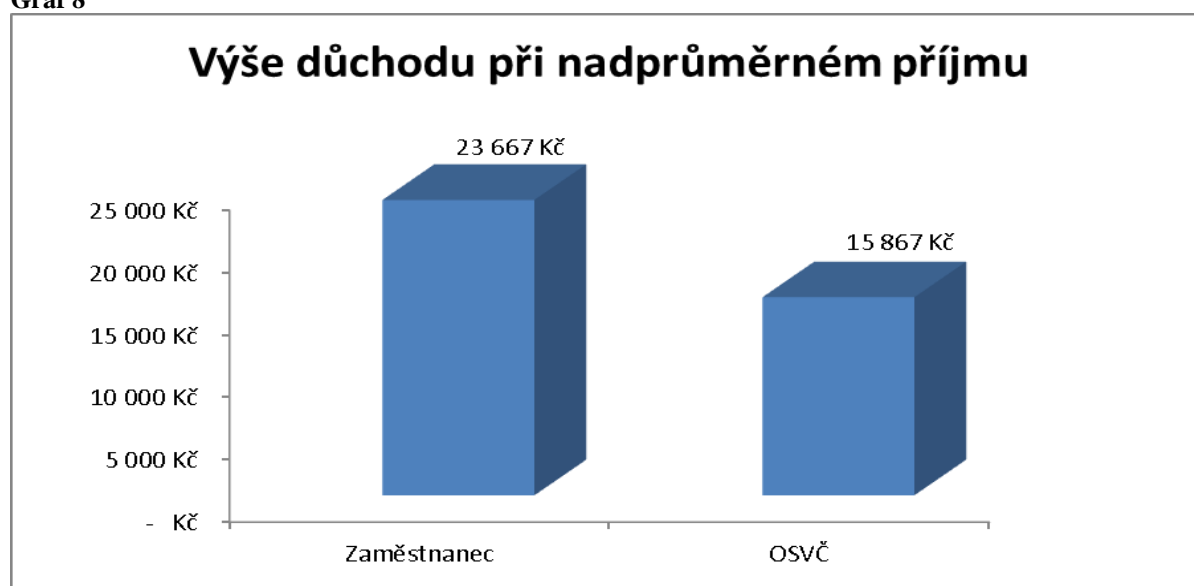
Vlastní zpracování

Při průměrné výši příjmů při přepočtu na současnou hodnotu dosáhne zaměstnanec důchodu ve výši 12 471 Kč, který tvoří zhruba 44 % z jeho mzdy. Zaměstnanec s průměrnou mzdou platí důchodové pojištění ve výši 1 836 Kč a zaměstnavatel za něj platí sociální pojištění ve výši 7 058 Kč, kdy 6 070 Kč jde na platbu důchodového

pojištění. Za zaměstnance pobírající v přepočtu průměrnou mzdu plynou každý měsíc příjmy na důchodové pojištění dosahující 7 906 Kč. Osoba samostatně výdělečně činná při stejné výši daňového základu jako je průměrná mzda zaměstnance, ale ze zákona stanoveným polovičním vyměřovacím základem má nárok na důchod ve výši 10 269 Kč. Měsíčně platí zálohy na důchodové pojištění ve výši 4 122 Kč. Jeho poměr důchodu oproti daňovému základu činí zhruba 36 %.

Pro nadprůměrný příjem byla zvolena hladina příjmu ve výši 100 000 Kč měsíčně, která se přibližuje maximálnímu vyměřovacímu základu. Zaměstnanec dosahující v přepočtu na současnou hodnotu tuto výši mzdy, nárokuje důchod ve výši 23 667 Kč po 40 letech pojištění. U osoby samostatně výdělečně činné se jedná o nárok důchodu dosahující 15 867 Kč za stejných podmínek. U obou osob je stanovena základní výměra důchodu ve výši 2 550 Kč a zbytek tvoří procentní výměra důchodu, kterou ovlivňuje nejen celková doba pojištění, ale i výše příjmů, respektive vyměřovacího základu OSVČ.

Graf 8

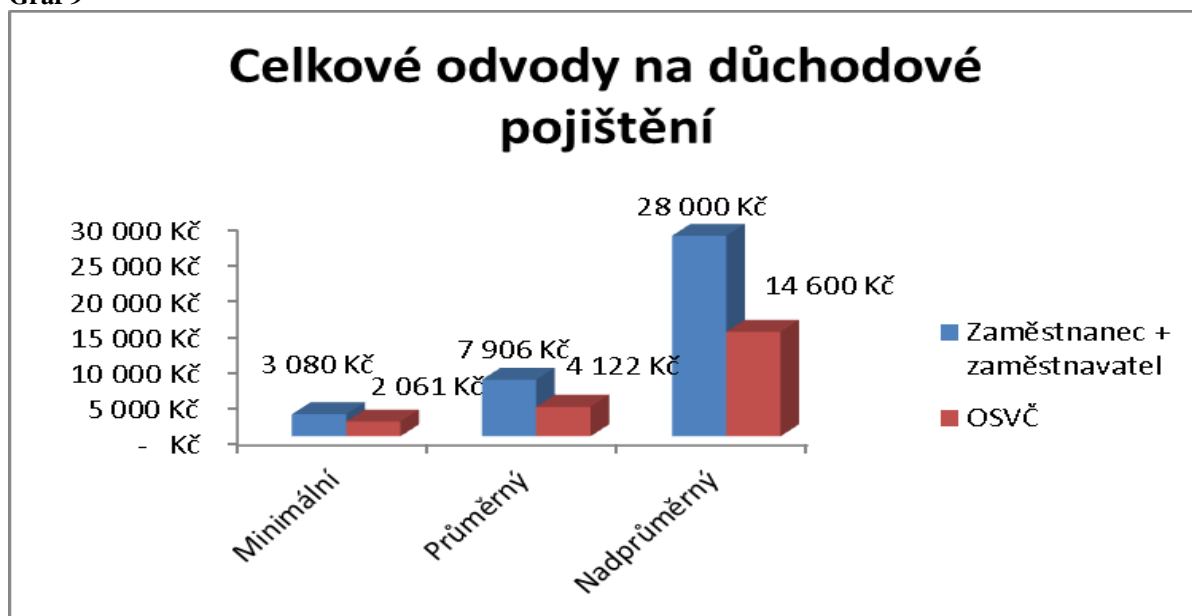
Vlastní zpracování

Výše příjmů stanovená v přepočtu na 100 000 Kč opravňuje zaměstnance k nároku dávek ve formě starobního důchodu ve výši 23 667 Kč. Výše důchodu tvoří zhruba 23 % z jeho mzdy. Zaměstnanci se z hrubé mzdy strhává důchodové pojištění ve výši 6 500 Kč měsíčně, zaměstnavatel za něj odvádí celkově 25 000 Kč na sociální pojištění, ze kterého

je 21 500 Kč platba na důchodové pojištění. ČSSZ obdrží příjem od zaměstnance s příjmem 100 000 Kč důchodové pojištění ve výši 28 000 Kč. OSVČ má v případě stejné výše daňového základu, ovšem měsíčního vyměřovacího základu stanoveného na 50 000 Kč, nárok na důchod 15 867 Kč. Jeho měsíční zálohy na důchodové pojištění jsou 14 600 Kč. Jeho poměr důchodu k daňovému základu je přibližně 16 %.

Je zjevné, že poměrově se vzrůstajícími příjmy klesá výše důchodů. Na tuto skutečnost mají vliv redukční hranice u osobního vyměřovacího základu, kdy se v roce 2017 do částky 12 423 Kč započítává 100 % a nad tuto hranici pouze 26 %, do částky 112 928 Kč.

Graf 9

Vlastní zpracování

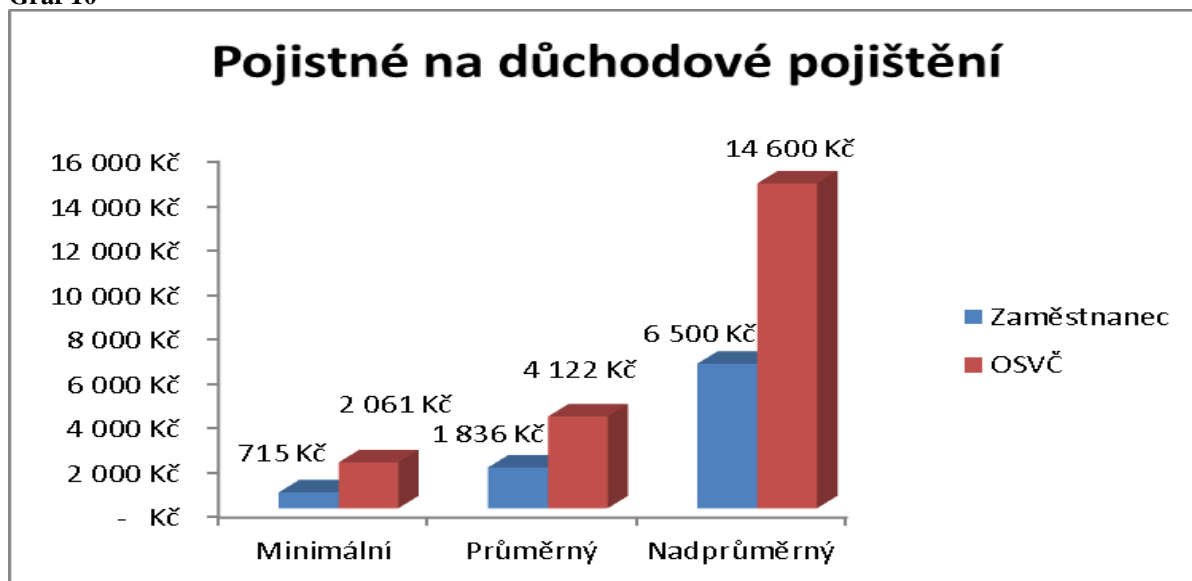
Příjmy České správy sociálního zabezpečení se skládají z pojistného od zaměstnanců a OSVČ. Sazba pojistného na důchodové pojištění je u zaměstnance i OSVČ 28 % z vyměřovacího základu. U zaměstnanců je vyměřovacím základem jejich hrubá mzda, ze které se odvádí pojistné od zaměstnance i zaměstnavatele. Osoba samostatně výdělečně činná má stanovený vyměřovací základ, ze kterého sama odvádí pojistné. V případě minimální výše příjmů, kdy je u zaměstnance vyměřovacím základem hrubá mzda 11 000 Kč, je celkový příjem ČSSZ 3 080 Kč, u OSVČ je minimální vyměřovací základ

7 058 Kč, z něhož se odvádí minimální záloha na důchodové pojištění ve výši 2 061 Kč. U průměrných příjmů, za které je u zaměstnance považována průměrná mzda 28 232 Kč dochází k celkovému odvodu na důchodové pojištění 7 906 Kč, OSVČ, která má daňový základ shodný s výší průměrné mzdy, ovšem vyměřovací základ tvoří polovinu této částky, je pojistné na důchodové pojištění ve výši 4 122 Kč. Zaměstnanec pobírající nadprůměrnou mzdu 100 000 Kč, odvádí společně se zaměstnavatelem ze své mzdy pojistné ve výši 28 000 Kč. OSVČ s vyměřovacím základem 50 000 Kč odvádí 14 600 Kč jako zálohu na důchodové pojištění. Celkový příjem od zaměstnanců je do systému důchodového pojištění vyšší než u OSVČ z důvodu spoluúčasti zaměstnavatelů.

Osoba samostatně výdělečně činná, která dosahuje stejného vyměřovacího základu jako zaměstnanec mzdu, bude mít vždy nárok na nižší starobní důchod. Důvodem je výše plateb na důchodové pojištění, respektive částka, ze které se vypočítávají zálohy na důchodové pojištění. U zaměstnance je vyměřovací základ stanoven jako hrubá mzda, kdy poměrově větší část pojistného odvede zaměstnavatel. Zaměstnanci se odvádí z hrubé mzdy pojistné na důchodové pojištění ve výši 6,5 %. I když bude mít OSVČ stejný daňový základ, jako má zaměstnanec mzdu, bude jeho vyměřovací základ činit pouze 50 % z daňového základu. Z tohoto vyměřovacího základu platí OSVČ zálohy 29,2 %, ze kterých je 28 % pro účely důchodového pojištění. Tím dochází k nepoměru při platbě důchodového pojištění, kdy celkový příjem od zaměstnance je kvůli platbám zaměstnavatelů vyšší, než zálohy od OSVČ. Tato skutečnost se následně odráží na stanovení výše důchodů.

Graf 10

Vlastní zpracování

Ve výše uvedeném grafu jsou uvedené zálohy na důchodové pojištění, které se reálně dotknou přímo zaměstnanců i OSVČ. Pojistné je placeno z hrubé mzdy zaměstnanců, kdy se o výši pojistného jejich mzda snižuje. Zaměstnancům je z hrubé mzdy odváděno 6,5 % na důchodové pojištění. U OSVČ je stále stejný přístup, záloha na pojistné se platí z vyměřovacího základu sazbou 28 %. Je patrné, že přímé zatížení OSVČ z hlediska záloh na důchodové pojištění je výrazně vyšší, než u zaměstnanců.

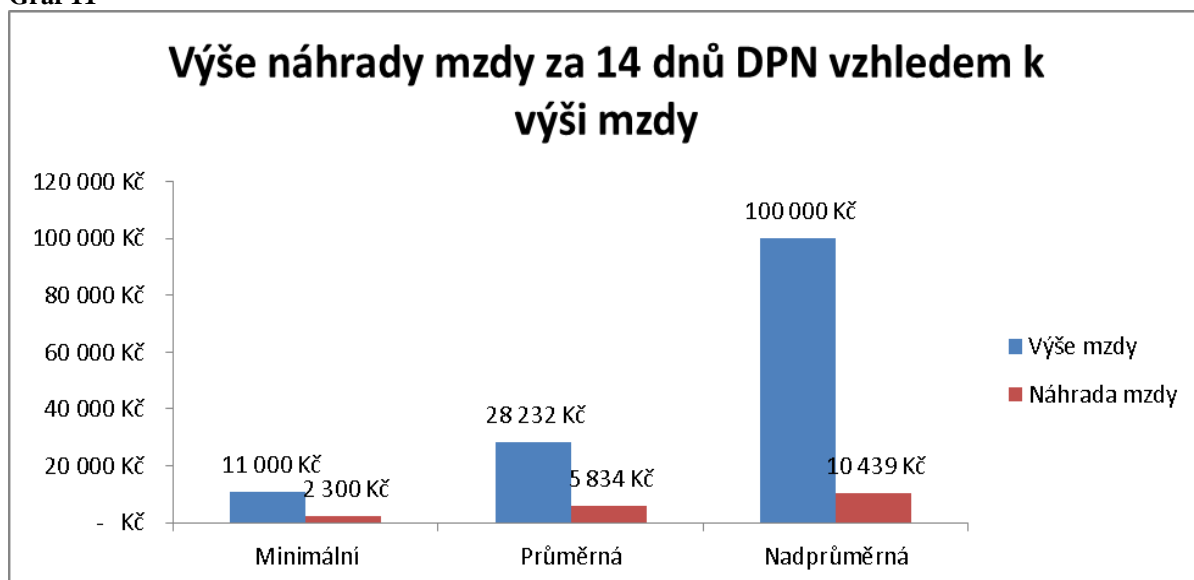
Vyměřovací základ ve výši 50 % daňového základu je stanoven zákonem. Každá OSVČ si svůj vyměřovací základ může dobrovolně navýšit, a tím platit vyšší zálohy na důchodové pojištění, které se zhodnotí ve výši starobního důchodu. Je nutné brát na zřetel, že příjmy se zhodnocují již od roku 1986, pokud je tedy předpokládán odchod do důchodu v blízkém časovém horizontu, navýšení vyměřovacího základu a záloh se na celkové výši důchodu projeví minimálně, oproti placení vyšších záloh po celou dobu výkonu samostatně výdělečné činnosti. Naopak OSVČ v produktivním věku mohou počítat s nižším důchodem od státu z I. pilíře a zaměřit se na vlastní zdroje zabezpečení na stáří. Placení záloh na důchodové pojištění by mělo být povinné pro OSVČ vykonávající hlavní i vedlejší činnost a výše záloh by měla být vyšší, než je tomu nyní. V případě malých důchodů budou vyšší sociální dávky, například na bydlení, které zatíží státní rozpočet.

5.2 Porovnání nemocenského

V modelovém příkladu byly porovnány dávky nemocenského pro případ nemoci vyplácené zaměstnanci a osobě samostatně výdělečně činné. Byla stanovena délka dočasné pracovní neschopnosti v délce 14 a 30 kalendářních dnů. Dávky u obou osob byly porovnávány na třech hladinách příjmů, a to ve výši minimální mzdy zaměstnance a minimálního vyměřovacího základu OSVČ, průměrných příjmu a průměrného vyměřovacího základu a nadprůměrných příjmů, stanovených na 100 000 Kč.

V případě 14 dnů dočasné pracovní neschopnosti nevzniká nárok na výplatu nemocenského. Pouze zaměstnanec má nárok na výplatu náhrady mzdy, kterou mu platí zaměstnavatel. Náhrada mzdy náleží od 4. dne trvání dočasné pracovní neschopnosti a vyplácí se pouze za pracovní dny. Za první tři dny nemoci nemá zaměstnanec na náhradu mzdy nárok. Náhrada mzdy za prvních 14 dní dočasné pracovní neschopnosti je v případě minimální mzdy 2 300 Kč. Pokud má zaměstnanec průměrnou mzdu, má nárok na náhradu mzdy ve výši 5 834 Kč a v případě nadprůměrné mzdy je náhrada mzdy stanovena na 10 439 Kč. Zaměstnanec přitom neplatí žádné zálohy na nemocenské pojištění, ty za něj odvádí zaměstnavatel.

Graf 11

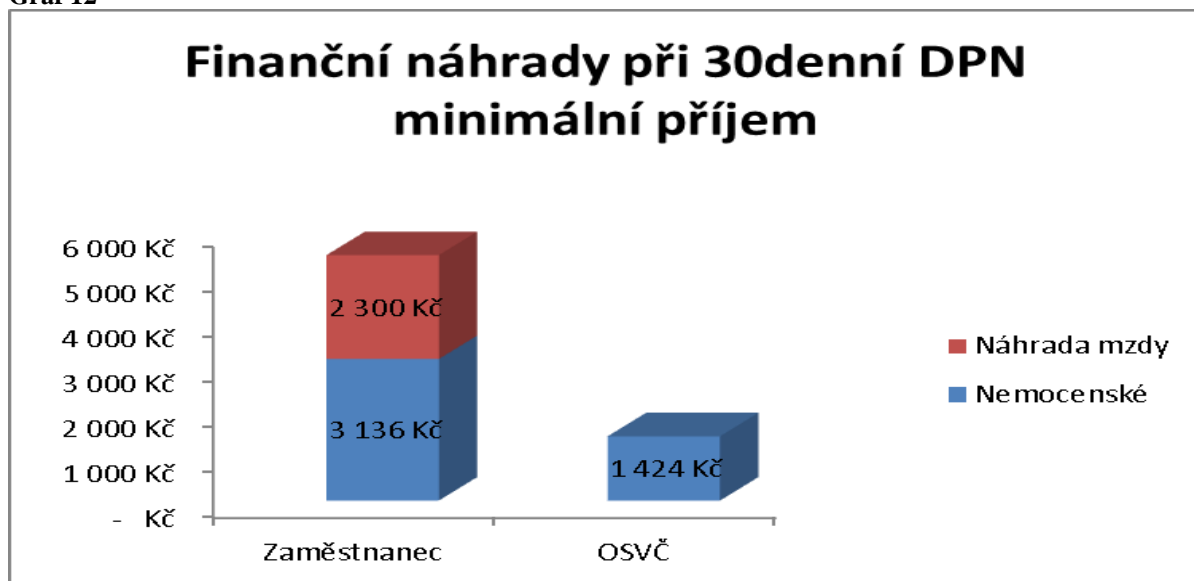
Vlastní zpracování

Zaměstnanec v modelovém příkladu má při 14denní dočasné pracovní neschopnosti nárok na výplatu náhrady mzdy od zaměstnavatele, která se poskytuje od 4. dne trvání DPN a je vyplácena pouze za pracovní dny. Je tedy stěžejní, kdy začíná DPN, tedy kolik pracovních dnů se z titulu náhrady mzdy uplatňuje. V modelovém příkladu bylo vypočteno k náhradě mzdy 8 pracovních dnů, tedy 64 hodin. Zaměstnanec s minimální mzdou dostane náhradu mzdy ve výši zhruba 20 % oproti své mzdě. U průměrné mzdy je to rovněž přibližně 20 % a zaměstnanec s nadprůměrnou mzdou nárokuje náhradu mzdy dosahující zhruba 10 % ze své mzdy. Je zjevné, že u mzdy přesahující svou výší mzdou průměrnou, dochází k poklesu poměru náhrady mzdy vzhledem ke mzdě.

OSVČ v případě nemoci v délce 14 kalendářních dnů nemá nárok na žádnou náhradu svého výdělku, jako je tomu u zaměstnance. U zaměstnance platí náhradu mzdy zaměstnavatel, ale protože OSVČ zaměstnává sama sebe, nemá nárok na žádné náhrady. Nárok na nemocenské vzniká až od 15. kalendářního dne trvání dočasné pracovní neschopnosti. Aby nezůstala v tomto období bez krytí příjmů, měla by si vytvořit finanční rezervu pro případ nemoci.

Osoba samostatně výdělečně činná je v případě účasti na nemocenském pojištění povinna platit zálohy na nemocenské pojištění. Výše zálohy je stanovena 2,3 % z vyměřovacího základu. Pro OSVČ dosahující uplatňující minimální vyměřovací základ, je stanovena minimální záloha na nemocenské pojištění ve výši 115 Kč, pro průměrný vyměřovací základ je záloha 325 Kč a u nadprůměrného vyměřovacího základu je vypočtená záloha ve výši 1 150 Kč.

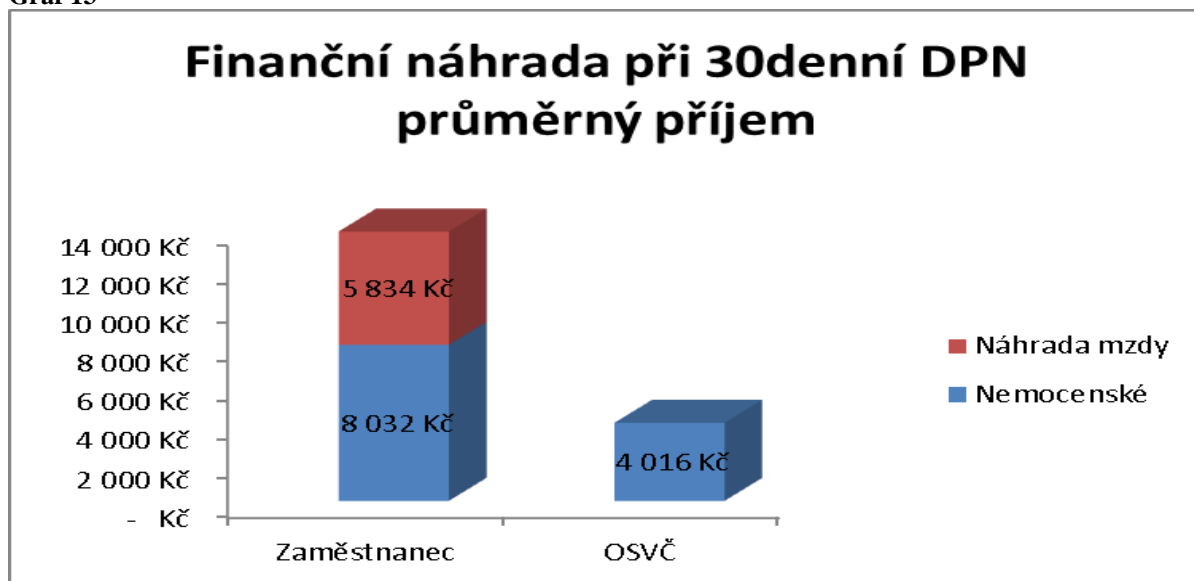
Graf 12

Vlastní zpracování

Pokud trvá dočasná pracovní neschopnost 30 kalendářních dnů, stanovuje se nárok na výši nemocenského. Zaměstnanec má nárok na náhradu mzdy v době prvních 14 dnů dočasné pracovní neschopnosti a od 15. dne dochází k nároku na výplatu dávek nemocenského. Zaměstnanec pobírající minimální mzdu bude mít za prvních 14 dní DPN náhradu mzdy 2 300 Kč a nemocenské od 15. dne ve výši 3 136 Kč. Celkově za dobu nemoci obdrží 5 436 Kč. Oproti tomu OSVČ uplatňující minimální vyměřovací základ obdrží za stejně dlouhou pracovní neschopnost nemocenské ve výši 1 424 Kč.

Graf 13

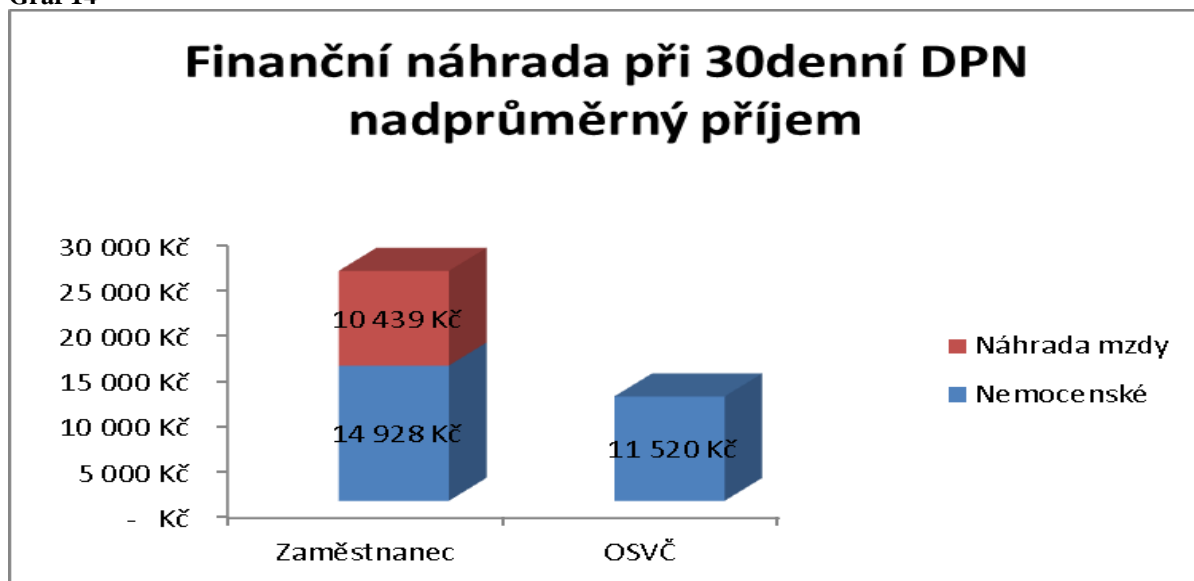

Vlastní zpracování

Zaměstnanci, který má smlouvenou průměrnou mzdu, náleží náhrada mzdy ve výši 5 834 Kč a nemocenské 8 032Kč. Celkově si nárokuje za 30denní pracovní neschopnost 13 866 Kč. OSVČ, která dosahuje průměrných příjmů, tedy přiznává průměrný vyměřovací základ, nárokuje nemocenské za dobu 30 dnů dočasné pracovní neschopnosti 4 016 Kč a její výše zálohy na nemocenské pojištění je 325 Kč.

Zaměstnanec obdrží zhruba polovinu své mzdy v podobě náhrady mzdy a nemocenského, ovšem pokud je jeho výše mzdy v rozmezí mezi minimální a průměrnou mzdou. Čím vyšší částky dosahuje jeho mzda nad výši průměrné mzdy, tím se snižuje poměr sumy, kterou dostane za měsíc v případě nemoci.

Graf 14

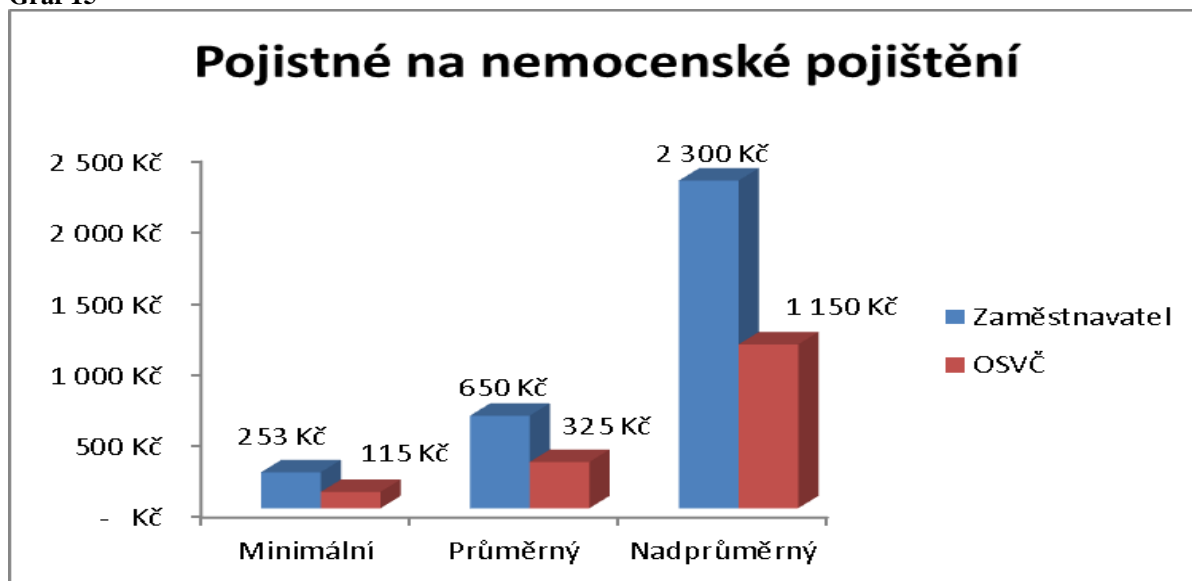

Vlastní zpracování

U zaměstnance, který dosahuje nadprůměrné mzdy je náhrada mzdy 10 439 Kč a nemocenské 14 928 Kč, celkově za dobu nemoci dostane 25 367 Kč. Pokud je zaměstnanec nemocný celý měsíc, u nadprůměrné mzdy obdrží v podobě náhrady mzdy a nemocenského zhruba 25 % své mzdy. Nadprůměrný příjem u OSVČ dokládá nárok na nemocenské ve výši 11 520 Kč, kdy OSVČ platí měsíční zálohy 1 150 Kč. Poměr jeho nemocenského k daňovému základu 100 000 Kč je přibližně 12 %.

Osoba samostatně výdělečně činná si během 30denní pracovní neschopnosti nárokuje pouze nemocenské, a to od 15. kalendářního dne. Zároveň je v průběhu své výdělečně činnosti povinna platit zálohy na nemocenské pojištění, jelikož se k němu dobrovolně přihlásila.

Graf 15

Vlastní zpracování

OSVČ přiznávající minimální vyměřovací základ stanovený pro nemocenské pojištění ve výši 5 000 Kč, platí minimální zálohu 115 Kč měsíčně. Za zaměstnance, který má minimální mzdu, platí zaměstnavatel pojistné na nemocenské pojištění ve výši 253 Kč. U průměrné mzdy zaměstnavatel odvádí 650 Kč a OSVČ s průměrným vyměřovacím základem, má platby pojistného ve výši 325 Kč. Nadprůměrný vyměřovací základ u OSVČ ukládá povinnost při účasti na nemocenském pojištění platit měsíční zálohy 1 150 Kč, u zaměstnance s nadprůměrnou mzdou zaměstnavatel odvádí pojistné 2 300 Kč.

Zaměstnanec neplatí ze své mzdy zálohy na nemocenské pojištění a přitom má v době nemoci již od 4. dne trvání pracovní neschopnosti nárok na náhradu mzdy od svého zaměstnavatele. Od 15. dne nastupuje Okresní správa sociálního zabezpečení, která vyplácí dávky nemocenského. Výše náhrady mzdy i nemocenského se u zaměstnance vypočítává z hrubé mzdy. OSVČ při kratším trvání pracovní neschopnosti zůstane bez příjmů, jelikož jemu náleží pouze nemocenské, a to až od 15. dne. Pro OSVČ není povinnost účastnit se nemocenského pojištění, účast se vždy zakládá přihláškou a následně dochází k výpočtu zálohy z vyměřovacího základu, který se, stejně jako u důchodového pojištění, stanovuje jako polovina daňového základu. Výše zálohy pak tvoří 2,3 % z vyměřovacího základu. Pro nárok na výplatu dávek nemocenského je nutná doba pojištění alespoň tři měsíce, navíc nesmí dojít k prodlení plateb.

Stejně jako u důchodového pojištění je zjevný výrazný rozdíl v poskytovaných dávkách při porovnání zaměstnance a osoby samostatně výdělečně činné. Nejen, že v prvních 14 dnech není OSVČ kryta žádnou náhradou příjmu, ale jsou i viditelné rozdíly ve výši dávek nemocenského. U důchodového i nemocenského pojištění OSVČ totiž dochází k výpočtu záloh a následně i dávek z vyměřovacího základu, který tvoří 50 % z reálného daňového základu, který tvoří rozdíl mezi příjmy a výdaji, oproti tomu u zaměstnanců je základem pro výpočet hrubá mzda. U zaměstnanců se ovšem na platbách sociálního pojištění výrazně podílí zaměstnavatelé.

Řešením by mohlo být povinnost pro OSVČ účastnit se nemocenského pojištění a zvýšit procentní sazbu záloh na nemocenské pojištění. Důsledkem by bylo snížení znatelných rozdílů ve výši vyplácených dávek nemocenského. Pokud bude OSVČ bez příjmu dlouhodobě, vznikají další výdaje státního rozpočtu prostřednictvím sociálních dávek. V době prvních 14 dnů je OSVČ bez příjmů, měla by tedy myslet na osobní vytváření rezervy pro případ dočasné ztráty výdělků v době nemoci.

Mělo by dojít k úpravě vyměřovacího základu OSVČ tak, aby více odpovídal reálnému zisku nebo alespoň výši průměrné mzdy a zároveň povinnost platit zálohy na důchodové i nemocenské pojištění pro oba druhy činností. Jedině tak může dojít ke stírání rozdílů ve výši dávek ze sociálního zabezpečení mezi zaměstnancem a OSVČ. Možným následkem je ukončování činností u živnostníků, ovšem hlavním cílem by mělo být srovnatelné zajištění na stáří či v případě nemoci, ať už se jednotlivec rozhodne být zaměstnancem či živnostníkem.

6 Závěr

Cílem práce bylo zhodnotit specifika důchodového a nemocenského pojištění u zaměstnance a osoby samostatně výdělečně činné, posoudit a zjistit rozdíly u obou pojištěných osob a vyhodnotit, pro koho je výhodnější systém sociálního zabezpečení, jak v průběhu pojištění, tak při výplatě dávek, v podobě starobního důchodu a dávek nemocenského při dočasné pracovní neschopnosti.

Vyhodnocení bylo prováděno na základě aplikace zjištěných poznatků, zejména ze Zákona o pojistném na sociálním zabezpečení a pravidelných informací zveřejněných Českou správou sociálního zabezpečení a Ministerstva práce a sociálních věcí. Poznatky byly aplikovány na modelovém příkladu, kde byli porovnáváni zaměstnanci a OSVČ z hlediska výše dávek starobního důchodu a výše dávek nemocenského. Pro oba druhy pojištění byly shodně nastaveny tři různé hladiny příjmu, minimální mzda v roce 2017 a minimální vyměřovací základ OSVČ, průměrná mzda v roce 2017 a nadprůměrný příjem ve výši 100 000 Kč. Pro výpočet starobního důchodu bylo pro obě osoby počítáno se stejnou výší příjmů u zaměstnance shodného s výší daňového základu u OSVČ i stejnou dobou pojištění, stanovenou na 40 let. U dávek nemocenského byly porovnávány dvě různé délky trvání dočasné pracovní neschopnosti – 14 a 30 kalendářních dnů u obou pojištěných osob.

Bylo zjištěno, že platí stejné podmínky pro nárok na starobní důchod pro zaměstnance i OSVČ. Výše starobního důchodu se odvíjí od celkové doby pojištění a osobního vyměřovacího základu. U zaměstnance byly zohledněny příjmy z let 1986 – 2016 a u OSVČ došlo ke zhodnocení příjmů ze samostatně výdělečné činnosti v letech 1990 – 2016, kdy příjmy v letech 1986 - 1989 byly považovány za shodné. Obě osoby měly celkovou dobu pojištění 40 let. U zaměstnance dochází k výpočtu dávek starobního důchodu z hrubé mzdy. Výše dávek u OSVČ ovlivňuje vyměřovací základ. Při porovnání ve třech hladinách příjmů došlo k výsledku, kdy OSVČ má vždy nárok na nižší starobní důchod, než zaměstnanec, i když jejich reálná výše daňového základu je stejná jako výše mzdy zaměstnance.

V rámci nemocenského pojištění bylo hodnoceno, zda zaměstnanec a osoba samostatně výdělečně činná dosahuje stejné finanční náhrady v případě nemoci. Při trvání dočasné pracovní neschopnosti déle než 14 kalendářních dnů má stejný nárok na dávky nemocenského zaměstnanec i osoba samostatně výdělečně činná. Pokud je doba nemoci kratší, zaměstnanec má od 4. dne dočasné pracovní neschopnosti nárok na výplatu náhrady mzdy, ovšem osoba samostatně výdělečně činná v tomto období zůstane bez příjmů. OSVČ by si pro takový případ měla vytvářet finanční rezervu, aby nedošlo k výpadku jejích příjmů.

Osoba samostatně výdělečně činná, která vykonává hlavní činnost, je povinna účastnit se důchodového pojištění, tedy platí zálohy ve výši 29,2 % z vyměřovacího základu. V rámci nemocenského pojištění nemá povinnost být pojištění účastna, jedná se o dobrovolnou účast. Pokud se rozhodne k přihlášení, platí zálohy 2,3 % z vyměřovacího základu. Z příjmů zaměstnance se také odvádí pojistné na nemocenské pojištění, kdy je sazba shodně stanovena ve výši 2,3 % z vyměřovacího základu. U zaměstnance je vyměřovacím základem jeho hrubá mzda, ovšem platby pojistného jsou odváděny od zaměstnavatele. Reálně tedy pojistné na nemocenské pojištění nesnižuje zaměstnanci mzdu, jak je tomu u dobrovolné účasti na nemocenském pojištění OSVČ a jejich snižování vyměřovacího základu o platby pojistného.

Možností pro OSVČ, jak nezůstat bez dostatečných příjmů, je zaměřit se na soukromou sféru možností spoření či investic a nepřikládat velkou váhu veřejnému systému důchodového a nemocenského pojištění, který je, v případě zabezpečení OSVČ příslušnými dávkami, nedostačující.

Hlavním doporučením je zákonná úprava vyměřovacího základu OSVČ, od kterého se odvíjí nejen výše záloh na důchodové a nemocenské pojištění, ale i výše vyplácených dávek z těchto pojištění. Vyměřovací základ by měl více odpovídat skutečně dosaženému zisku OSVČ. Zároveň by OSVČ měly být povinné platit zálohy z obou druhů sociálního pojištění, aby došlo ke srovnatelné výši důchodů i nemocenského vzhledem k zaměstnanci a stát mohl zajistit obdobné a dostačující zajištění pro všechny skupiny pracujících osob.

7 Seznam použitých zdrojů

Monografické publikace

BOVENBERG, Lans, Casper VAN EWIJK a Ed WESTERHOUT. *The future of Multi-Pillar Pensions.* Cambridge: Cambridge University Press, 2012. ISBN 978-1-107-02226-3.

LOUŽEK, Petr. *Důchodová reforma.* Praha: Karolinum, 2014. ISBN 978-80-246-2612-3.

PILÁTOVÁ, Jana. *Daňová evidence.* Olomouc: Anag, spol. s. r. o., 2016. ISBN 978-80-7554-020-1.

RUBEŠ, Lukáš. *Doplňkové penzijní spoření a důchodové spoření.* Úvaly: Systemia, s. r. o., 2013. ISBN 978-80-260-3892-4.

RYTÍŘOVÁ, Lucie. *Důchodový systém v České republice.* Olomouc: Anag, spol. s. r. o., 2013. ISBN 978-80-7263-821-5.

SCHMIED, Zdeněk a František VLASÁK. *Náhrady mzdy a nemocenské zaměstnance.* Olomouc: Anag, spol. s. r. o., 2016. ISBN 978-80-7263-996-0.

WELFENS, Paul. *Social Security and Economic Globalization.* Berlin: Springer, 2013. ISBN 978-3-642-40879-3.

ŽENÍŠKOVÁ, Marta a Jan PŘIB. *Zákon o nemocenském pojištění s komentáři a příklady od 1. 1. 2016.* Olomouc: Anag, spol. s. r. o., 2016. ISBN 978-80-7263-993-9.

ŽENÍŠKOVÁ, Marta. *Metodické aktuality č. 2/2016.* Praha: Svaz účetních, 2016. ISBN 978-80-97367-64-3.

ŽENÍŠKOVÁ, Marta. *Pojistné na sociální zabezpečení zaměstnavatelů, zaměstnanců, OSVČ, dobrovolně důchodově pojištěných s komentářem a příklady k 1. 1. 2016.* Olomouc: Anag, spol., 2016. ISBN 978-80-726

Seriálové publikace

SÚKENÍKOVÁ, Andrea. *Poradce 2016/5.* Český Těšín: Poradce, 2015. ISBN 1211-2437.

Právní předpisy

ČESKO. Zákon č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění. In: Sbíрка zákonů. 2006, číslo 187.

ČESKO. Zákon č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení. In: Sbíрка zákonů. 1991, číslo 582.

ČESKO. Zákon č. 589/1992 Sb., o pojistném na sociální zabezpečení. In: *Sbírka zákonů*. 1992, číslo 589.

Internetové zdroje

CN Invest. *Nemocenské dávky v roce 2016* [online]. [cit. 2016-08-19]. ISSN 1213-8991. Dostupné z: <http://finexpert.e15.cz/nemocenske-davky-v-roce.2016/>

ČESKO. Česká správa sociálního zabezpečení. *Nemocenské pojištění* [online]. [cit. 2016-03-22]. Dostupné z: <http://www.cssz.cz/cz/nemocenske-pojisteni/>

ČESKO. Český statistický úřad. *Průměrné mzdy - 3. čtvrtletí 2016* [online]. [cit. 2017-02-07]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/home>

ČESKO. Ministerstvo práce a sociálních věcí. *Dávkový systém nemocenského pojištění* [online]. [cit. 2016-03-22]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/7>

Havit. *Nemocenské pojištění zaměstnanců* [online]. [cit. 2016-08-19]. ISSN 1213-7235. Dostupné z: <http://business.center.cz/business/urady/social/nemocenske-pojisteni-zamestnancu.aspx/>

Fincentrum. *Penzijní systém v České republice opět pod tlakem* [online]. [cit. 2016-08-19]. ISSN 1802-5900. Dostupné z: <http://finexpert.e15.cz/nemocenske-davky-v-roce.2016/>

Mladá fronta. *Dávky z nemocenského pojištění* [online]. [cit. 2016-08-19]. Dostupné z: <http://www.finance.cz/duchody-a-davky/socialni-davky/narok-na-socialni-davky/narok-na-davky/davky-z-nemocenskeho-pojisteni/>

ONIO. *Pilíře českého důchodového systému* [online]. [cit. 2016-08-19]. ISSN 1805-7470. Dostupné z: <http://www.duchodovareforma.cz/duchodovy-system/>

Partners media. *Novinky v nemocenském pojištění: Pro podnikatele i zaměstnance* [online]. [cit. 2016-08-19]. Dostupné z: <http://www.penize.cz/socialni-pojisteni/311847-novinky-v-nemocenskem-pojisteni-pro-podnikatele-i-zamestnance>